

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

katedra geografie

Kateřina Fejlková

**HISTORIE A SOUČASNOST TĚŽBY NEROSTNÝCH
SUROVIN NA SOKOLOVSKU**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. RNDr. Zdeněk SZCZYRBA, Ph.D.

Olomouc 2009

Prohlašuji, že jsem tuto zadanou bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením doc. RNDr. Zdeněk SZCZYRBA, Ph.D. a uvedla všechny literární a internetové zdroje, které jsem použila.

VOlomouci dne 15.5.2009

.....

Nato mtomíst ěbychrádapod ěkovaladoc.RNDr.Zden ěkSZCZYRBA,Ph.D.zaradya
pomocp řivypracováváníbakalá řsképráce.

Vysokáškola: Univerzita Palackého

Katedra: Geografie

Fakulta: Přírodovědecká

Školnírok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

pro

KATEŘINA FEJLKOVÁ

obor

1301R005 Geografie

Název bakalářské práce:

**Historie a současnost těžby nerostných surovin na Sokolovsku
History and contemporary stay of mining of raw materials in the Sokolov region**

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce je geograficky analyzovat historii těžby nerostných surovin na Sokolovsku. Bude provedena analýza se zaměřením na jednotlivé suroviny komodity, jak rovněž vliv těžby nerostných surovin na krajinu.

Navržená struktura práce:

1. Úvod, cíle a metodika práce

2. Region Sokolovska (okres Sokolov) – širší geografické vztahy, základní geografická charakteristika území (fyzicko-asocioekonomická charakteristika) země

3. Těžba nerostných surovin v ČR na Sokolovsku – základní komparativní historicko-ekonomicko-geografická analýza

3.1. Historický průřez těžbou, její prostorové rozložení a determinanty

4. Vliv těžby nerostných surovin na Sokolovsku a krajinu (sídelní struktura, antropogenní tvary, zaměstnanost, těžební společnosti atd.)

4.1. Vývoj do roku 1990

4.2. Vývoj po roce 1990

5. Syntéza poznatků, závěr

6. Shrnutí – summary, klíčová slova – keywords (v českém a anglickém jazyce)

Bakalářská práce (BP) bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách:

bod 2 zadání: červenec-prosinec 2008
bod 3 zadání: do 28.2.2009
bod 4,5 zadání: do 30.4.2009
zpracování textu BP: leden-duben 2009

Rozsah grafických prací: dle potřeby zadání (mapy, grafy, tabulky, příp. fotodokumentace)

Rozsah úvodní zprávy: 30-40 stran vlastního textu + BP v elektronické podobě

Seznam studijní literatury (výběr):

- Beranová-Vajcová, R.: Zaniklé obce Sokolovska. Sokolov: Krajské muzeum Sokolov, Sokolov, 2005.
- Dvořák A., Nouza, R.: Ekonomika přírodních zdrojů a surovinová politika. Praha: Vysoká škola ekonomická, Oeconomica, 2002.
- Kukal, Z., Reichmann, F.: Horninové prostředí České republiky. Praha: Český geologický ústav, 2000.
- Loučková, J.: Antropogenní tvary v Severočeské hnědohelné pánvi. Zprávy geografického ústavu ČSAV, X, č. 5-6, Brno: Geografický ústav ČSAV, 1973, s. 37-43.
- Loučková, J.: Antropogenní tvary jako součást životního prostředí v SHR. Sborník ČSSZ, 79, č. 3, Praha: Academia, 1974, s. 173-181.
- Moučková, P. ed.: Těžba a její dopady na životní prostředí, Chrudim: Vodní zdroje Ekomonitor, 2006.
- Pešek, P.: Vliv těžby uhlí v mostecko-chomutovské aglomeraci na životní prostředí. Ústí nad Labem: SEÚAV ČR, 1993.
- Pešek, P. (2001): Podpora rozvoje problémových regionů a přídavná pomoc Evropské unie. Acta Universitatis Purkynianae, 74, Studia oeconomica, Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2001.
- Reichmann, F. ed.: Horninové prostředí ČR – jeho stav a ochrana. Praha: Český geologický ústav, 2000.
- Smolová, I.: Těžba nerostných surovin na území ČR a její geografické aspekty. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008.

Další publikace a dokumenty: Hornická ročenka, územní plány obcí, příp. strategické plány obcí a Karlovarského kraje, Státní energetická koncepce ČR

Další důležité informační zdroje: www.mpo.cz, www.env.cz

Vedoucí bakalářské práce: doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.

Datum zadání bakalářské práce: červen 2008

Termín odevzdání bakalářské práce: květen 2009

---

vedoucí katedry

vedoucí ba

kalářské práce

OBSAH

1. ÚVOD.....	8
2. CÍLE A METODIKA.....	8
3. TĚŽBANĚ ROSTNÝCH SUROVIN NA SOKOLOVSKU A ODBORNÁ LITERATURA.....	9
4. ZÁKLADNÍ GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA.....	11
4.1 Fyzicko-geografická charakteristika.....	11
4.1.1 Geologie a geomorfologie.....	11
4.1.2 Klimatologie a hydrologie.....	12
4.1.3 Chráněná území.....	14
4.2 Socio-ekonomická charakteristika.....	14
4.2.1 Obyvatelstvo.....	14
4.2.1.1 Vývoj počtu obyvatel.....	14
4.2.1.2 Věková struktura obyvatelstva.....	15
4.2.1.3 Struktura obyvatel podle národnosti a náboženského vyznání.....	16
4.2.1.4 Vzdělanostní struktura.....	17
4.2.1.5 Struktura obyvatel podle ekonomicky aktivních.....	18
4.2.1.6 Dojížděnost a pracovní administrativní členění.....	18
4.2.2 Sídelní struktura.....	19
4.2.3 Hospodářství.....	21
4.2.3.1 Doprava.....	21
4.2.3.2 Zemědělství.....	21
4.2.3.3 Průmysl.....	22
4.2.3.4 Služby a cestovní ruch.....	23
4.2.3.5 Trh práce.....	24
5. TĚŽBANĚ ROSTNÝCH SUROVIN V ČR.....	24
5.1 Historie těžby v ČR.....	24
5.2 Geografické aspekty.....	26
6. TĚŽBANĚ ROSTNÝCH SUROVIN NA SOKOLOVSKU.....	28
6.1 Historie těžby v revíru Slavkovského holesa.....	29
6.2 Historie těžby v revíru Krušných hor.....	31
6.3 Těžba v revíru Sokolovské pánve.....	36

7.DOPADY T ĚŽBYNAREGIONSOKOLOVSKA.....	39
7.1 Enviromentální dopady.....	40
7.1.1 Vliv hlubinného dobývání na terén.....	40
7.2 Prostorové dopady.....	43
7.2.1 Oblast Slavkovské holesa.....	43
7.2.2 Oblast Sokolovské pánve.....	44
7.2.3 Oblast Krušných hor.....	44
8.ZÁV ĚR.....	46
SUMMARY.....	47
KLÍČOVÁSLOVA.....	47
SEZNAM POUŽITĚLITERATURYAZDROJ Ů.....	48
PŘÍLOHY.....	50

1. ÚVOD

Zájmovým územím mé bakalářské práce je okres Sokolov. Okres Sokolov si spousta lidí spojuje se severočeskou hnědouhelnou pánví a tudíž mají zkrácený obraz o Sokolovsku. Ikdyž má tato oblast dlouhou historii těžební činnosti, dnes to již skoro nelze rozeznat. Nacházejí se zde již poslední pozůstatky těžební činnosti v podobě dvou povrchových lomů. Většina dřívějších povrchových lomů již prošla procesem rekultivace a v jejich místech nejčastěji vznikaly lesnické rekultivace. V Krušných horách a Slavkovském lese trvala těžba, respektive rudné hornictví, téměř 5. století. Jedinými pozůstatky pohornické činnosti jsou nezlukvidované těžební šachty v lesích Krušných hor a poddolovaná území. V Slavkovském lese na území okresu se ještě dnes znovu objevují staré štoly a dokonce zde byli objeveni starý kostel (sv. Mikuláš) nedaleko obce Hrušková.

V zájmovém území se nacházejí i zákoutí, která ještě nebyla řádně prozkoumána a působí na pohled jako nedotčené antropogenní činnosti. Ikdyž má okres pozůstatky těžby nerostných surovin můžeme zde objevit i několik chráněných území. Jako je například již zmíněný Slavkovský les (CHKO), dále pak NPP Jan Svatoš, Přebuzská rašeliniště, Čedičové varhany a Rotavy, atd.

2. CÍLE A METODIKA

Cílem této bakalářské práce je geografická analýza historie a současnosti těžby nerostných surovin na území okresu Sokolov a její vliv na krajinu.

Hlavní metodou této bakalářské práce je rešerše literatury, která se vztahuje k těžbě nerostných surovin na území okresu Sokolov a analýza statistických dat. Statistické údaje byly použity z Českého statistického úřadu (dále ČSÚ), konkrétně z sčítání lidí, domů a bytů v letech 1991 a 2001. Někteří novější statistické údaje byly použity z webových stránek regionálních pracovišť ČSÚ. Tato data byla dále upravována hlavně v programu Microsoft Excel. Vývoj počtu obyvatel byl popsán pomocí Historického lexikonu obcí ČR v letech 1869-2005. V této kapitole (Socio-ekonomická charakteristika) byly vypočítány bazické indexy, index stáří, index závislosti I. a II., index hospodářské (ekonomické) zatíženosti. Index stáří je charakterizován jako poměr poproduktivní a předproduktivní složky obyvatelstva. Index ekonomické závislosti vypočítáme pomocí vzorce $iez = \frac{x_{0-14} + x_{\geq 60}}{x_{15-59}}$, kde x_{0-14} je počet obyvatel v předproduktivním věku, $x_{\geq 60}$ jsou obyvatelé v poproduktivním věku a

x₁₅₋₅₉ počet obyvatel v produktivním věku. Index závislosti I. je poměr x₀₋₁₄ a x₁₅₋₅₉. Podobně je tak i u indexu závislosti II., kde je nahrazena věková skupina 0-14 skupinou obyvatel starších 60-tilet. Údaje týkající se těžebních společností jsem získal například u oddaných firem.

Všechny grafy a tabulky byly zpracovány v programu Microsoft Excel 2003. Základní kostramap byla dělána v programu ArcGIS (ArcMap) a Arcview. Konečné práce na mapách pak byly dodělávány v programu Corel 12. Veškerá úprava textové části byla provedena v programu Microsoft Word 2003.

3.T ĚŽBANEROSTNÝCH SUROVIN NA SOKOLOVSKU A ODBORNÁ LITERATURA

O těžbě nerostných surovin na území České republiky vychází každoročně několik publikací, jelikož se jedná o velmi proměnlivé téma. Báňský úřad (www.cbusb.cz) vydává na konci určitého období své ročenky spočty vytěžených surovin (jedná se hlavně o hnědé a černé uhlí, ropa, zemní plyn, štrkopiesky, atd.). Tyto údaje můžeme nalézt i na stránkách jednotlivých těžebních společností – Sokolovská uhelná a.s. (www.suas.cz). Nejnověji vydanou knihou o těžbě nerostných surovin a jejich geografických aspektech je kniha od RNDr. Ireny Smolové, kde se nacházejí jednotlivé lokalizace těžby a i čísla o těžbě samostatně. (Smolová, 2008).

Na území Sokolovska je dlouholetá tradice těžby cíno-wolframových rud (převážně), hnědého uhlí a uranu. Cíno-wolframové rudy se těžily hlavně na území Slavkovského lesa (již od středověku), což se můžeme dozvědět z knih od regionálních autorů (Beran, Tomíček). Nejdůležitější byl těžební území v Horním Slavkově a Krásném, během středověku se zde těžilo nejvíce cínové rudy na území České republiky a vyváželo se i do jiných zemí (Beran, 1999 a 2000). Těžba cínu v Krásném je spojena s závodem Stannum. Dolování zde probíhalo až do roku 1991, kdy byla těžba ukončena. (Beran, 1996). V oblasti Slavkovského lesa se v dnešní době těží pouze živce určené ke keramickému průmyslu. Žulu těží firma KMK Granit, kdy ložisko bylo objeveno teprve v 60. letech 20. století. Firma byla založena v roce 1992 po ukončení těžby na závodě Stannum (www.kmkgranit.cz). Díky významnosti těžby cínu bylo Horní Slavkov povýšeno na královské horní město. Další významnou surovinou, která se těžila v blízkosti Horního Slavkova byl uran. I když tato surovina neměla takový potenciál pro těžbu jako cín. Daleko významnější byly totiž závody pro těžbu uranu v Jáchymově a jeho okolí. (Tomíček, 2000). Cín se těžil mimo jiné i na

území Krušných hor, jak napovídají některé názvy (např. Cínovec – i když se nenachází vzájemném území). O tom kde všude se těžil v Krušných horách se můžeme dozvědět z díla Historie cínového hornictví v západním Krušnohoří (Rojík, 2000). Důležitá pro tento region je nejen historie, ale i budoucnost těžby. Jelikož i těžba cínových rud poznamená okolní krajinu a následky jsou poznatelné i po několika letech ukončení těžby. (Nadace Georgia Agricolu, 1996; Iványi, 1996).

Těžba hnědého uhlí je spojována s rodinou Starcků, která přešla na území Sokolovska v 19. století. Johann Adler von Starck se zasloužil o počátky a rozvoj těžby hnědého uhlí, což se uvádí v knize Johann Adler von Starck (Jiskra, 2005). O historii těžby hnědého uhlí na Sokolovsku a v jeho nejbližším okolí se zmiňují knihy od regionálního autora Jiskry. V těžbě hnědého uhlí pokračuje každodenní společnost Sokolovská uhelná a.s.

V současnosti už těžba pomalu končí, fungují pouze dva lomy a na zbylých závodech se provádějí snahy o navrácení původního reliéfu popřípadě velmi podobného, díky kterému by se opuštěné závody začlenily do okolní krajiny (Dimitrovskij, 2001; Frouz, 1999). Hlavní zásluhy na obnovení krajiny má Sokolovská uhelná a.s., která dotuje všechny rekultivace na jejích bývalých závodech (Pöpperla kol., 2007). Každoročně vycházejí plány týkající se rekultivací (nejčastěji hydričká a lesnická) na určitých územích a jejich podrobných rozepsání. Například v poslední době se provádí hydričká rekultivace na díle Medard-Libík a rekultivace má končit v roce 2010 (Zvláštní režimový plán sanace a rekultivace na období 2008-10, 2008). Prováděné rekultivace na Sokolovsku mají nejčastěji rekreační charakter, ať se jedná o koupaliště Michal, jezero Boden či golfové hřiště na výsypce bývalého lomu Silvestr. O tom jak dlouho a v jakém rozsahu se bude těžba na jednom ze dvou zbývajících lomů, velkomlý Jiří, se píše v Manipulačním řádu a harmonogramu (Bohuslav, 2008).

Celkově o návratu do krajiny poznamenané těžbou vyšlo několik knih, kde se poněkud jinak nazývá spíše jako „měsíční krajina“. Kniha o tomto tématu se čalý vycházejí nejvíce v období, kdy se začalo mluvit o špatném životním prostředí na územích poznamenaných těžbou a snahou vrátit tento oblastem původní prostředí (Štýs, Helešicová, 1992).

Těžbou nerostných surovin je spojena i pestrá historie země, kdy ji spousta změnila svůjzemědělský charakter naryzeprůmyslový (Beran, 1999). I Sokolov tato změna postihla, dříve se zde pěstoval dokonce i chmel v nivách řeky Ohře, avšak po objevení hnědého uhlí došlo ke změně jeho významu a díky uhlí se zde postavila železnice, pro které se uhlí dopravovalo i na jiná území (Prokop, 1994). Rozvoj těžby spojen s samotným úst

městaap řisunnovýchob čanů,hledajícíchpráci(Prokop,1994).Díkyvelikosti rudnýchžila ještěneexistujícíchlimitech t ěžbyzaniklon ěkolikobcínaúzemíSokolovska.Atobylytyto obcevest ředověkuvelmivýznamnédíky t ěžbě.Ozánikuobcíatonejenzt ěžebních d ůvodu sepíše vknizeZanikléobceSokolovska(Beranová-V aicová,2005).

Regionálnírozvojje vsou časnostiproSokolovajehookolívelmid ůležitý,jelikož zde t ěžba hn ědého uhlí pomalu upadá a prosazují se snahy o zlepš ení cestovního ruchu a zkvalitnění životního prost ředí. Proto vznikají i plány pro možný regionální ro zvoj v budoucnosti(M ěstský řadSokolov).

4.ZÁKLADNÍGEOGRAFICKÁCHARAKTERISTIKA

4.1Fyzicko-geografickácharakteristika

4.1.1Geologieageomorfologie

Území okresu Sokolov se rozkládá vgeologické jedno tce Českého masivu, konkrétněsejednáoKrušnohorskousoustavu.Geologickájedn otka Českýmasivvzniklap ři hercynské orogenezi, které prob ěhla vzáv ěru prvohor.Zjednotlivých celk ů se vzájmovém územínacházíSokolovskápánev,SlavkovskýlesaKrušnéhory.

Povrch okresu je p řevážně kopcovitý. P ři jeho hranicích se Spolkovou republikou Německo se nachází masiv Krušných hor, který postupn ě p řechází do Sokolovské pánve a jižní část okresu zaujímá Slavkovský les. Nejvyšším vrchol em na území okresu je Špi čák (991 m), který se nachází vKrušných horách nedalek o obce St říbrná. Naopak nejnižším bodemjeúdolí řekyOh ře(375m).CelekKrušnýchhormácharakterplochá h ornatiny, která vznikla tektonickým zp ůsobem a je tvo řena horninami krušnohorského krystalinika (ruly, svory, fylity)avariskýmihlubinnými vyv řelinami.St řednívýškaje707,6m.Nacházízezde kaňonovitá údolí, t řetihorní sope čné tvary (Božídarský Špi čák) a ve vrcholových částech rašeliniště (P řebuzské, Božídarské). Ráz členité vrchoviny má Slavkovský les, který se nachází vKarlovarské vrchovin ě. Vrchovina je složena zmetamorfovaných hornin (ru ly, svory) a vyv řelin (žuly). Na zlomech se vyskytují výv ěry minerálních pramen ů. Ve Slavkovském lese jsou patrné tvary po antropogenní činnosti (t ěžba rud). St řední výška je 458,2m.PoslednímgeomorfologickýmcelkemjeSokolovskápánev, která senacházímezi Krušnými horami a Slavkovským lesem. Jedná se o tek tonickou sníženinu vypln ěnou oligocenním souvrstvím, horninami krušnohorského kr ystalinika vpodloží a variskými

magmatity. Pánev je omezena p říkrými zlomovými svahy a nachází se v ní sloje hn ědého uhlí. Stejn ě jako ve Slavkovském lese jsou zde četné antropogenní tvary (Demek, 1984).

Hierarchické uspo řádání geomorfologických jednotek na území okresu Sokolov:

Provincie: Česká Vysočina

subprovincie: Krušnohorská subprovincie

soustava: Krušnohorská soustava

podstava: Krušnohorská hornatina

celek: Krušné hory

podcelek: Kraj Krušná pahorkatina, Jind řichovická pahorkatina

Přebuzská vrchovina

podstava: Podkrušnohorská pánovská soustava

celek: Sokolovská pánov

podcelek: Chodovská pánov, Loketská vrchovina

podstava: Karlovarská vrchovina

celek: Slavkovský les

podcelek: Hornoslavkovská vrchovina

(Demek, 1984)

4.1.2 Klimatologie a Hydrologie

Okres spadá do povodí Oh řeky úmo ří Severního mo ře. Hlavní vodní tepnou okresu jsou řeky Oh ře a Svatava. Řeka Oh ře protéká Sokolovskou pánví a pro řezává reliéf do kaňonovitých údolí. Její p řítoky jsou spíše menší potoky, které stékají zhor. Nejd ůležitějšími p řítoky v zájmovém území jsou levostranné p řítoky Svatava a Libocký potok, zpravostranných jich je významn ější Lobežský potok. Svatava stéká z Krušných hor do Oh ře se vlévá p římov Sokolov ě. Druhým levostranným p řítokem je již zmín ěný Libocký potok, na kterém leží vodní nádrž Horka. Vodní nádrž je zdroj em pitné vody pro většinu území Sokolovska. Oproti tomu je Lobežský potok zdrojem v odvodnění nádrž Michal. Lobežský potok protéká Slavkovským lesem a do Oh ře ústívá v Sokolov ě stejně jako Svatava.

Na území se nacházejí i um ělé vodní toky a to Dlouhá stoka a Puška řova stoka. Dlouhá stoka p ředstavuje technickou památku vybudovanou v letech 1 531-1536 k zásobování Krásna a Horního Slavkova vodou, která vytéká z Kladského rybníka v jižní části Slavkovského lesa. Zpo čátku byla stoka využívána jako zdroj vodní energie pro zpracování cínové rudy, pozd ěji k plavení kusového dřeva. Dnes už však p ředstavuje jen zbytky

tehdejšího rozsáhlého vodního systému. K systému patřily i další dva pomocné kanály, soustava rybníků o rozloze 72 ha a množství malých nádrží, svodů a regulačních potoků. PuškařovastokajestejnězařízeníjakoDlouhástokajenjeoněkolikkilometrůkratší.Stokabyla vytvořena v roce 1514 a sloužila jako zdroj vody pro Komáří a Nový rybník. Její prameniště se nachází pod Komářím vrchem, též ve Slavkovském lese.

Obr.2:Dlouhástoka

Zdroj: <http://fotogaleries.sweb.cz/snaps/dlouhastokanakladske.jpg>

Na území okresu se nalézají 2 klimatické oblasti, a to mírně teplá a chladná oblast. Chladná oblast se nachází v severní části okresu v Krušných horách. Průměrně spadne na území okresu 1000 mm srážek ročně a roční průměrná teplota je 5 °C. Podrobnější pohled jednotlivých kritérií klimatických oblastí uvádí následující tabulka.

Tab.1.: Klimatická charakteristika oblastí na území okresu

Počet letních dnů	0 -30, 20-40
Počet mrazových dnů	140-180, 110-160
Počet ledových dnů	40-70, 40-50
Průměrná teplota (°C) v lednu	-3 až -6 , -2 až -5
Průměrná teplota (°C) v červenci	14-16, 16-17
Počet dnů se srážkami	120-140, 100-120
Počet dnů se sněhovou pokrývkou	100-140, 60-100

Zdroj: Klimatická mapa ČR

chladná oblast , mírně teplá oblast

4.1.3 Chráněná území

Na celém území se nachází několik významných přírodních památek a rezervací, včetně chráněné krajinné oblasti. Celou jižní část zájmového území zaujímá CHKO Slavkovský les, které bylo vyhlášeno v roce 1974. Celková plocha chráněné krajinné oblasti je 610 km². Hlavním důvodem ochrany je zdejší krajinný ráz a původní biotop. Díky rozsáhlému lesnímu komplexu tvoří CHKO Slavkovský les ohromný přírodní potenciál, který příznivě ovlivňuje vodní režim širokého okolí (hlavně západní část české lázně). Celé území je také poznamenáno těžbou nerostných surovin. V oblasti Krušných hor se nacházejí rašeliniště, která jsou součástí přírodního parku Přebuz. I v Sokolovské pánvi můžeme najít chráněná místa, jako je NPP Jan Svatoš (nebo-li Svatošské skály). Svatošské skály jsou maloplošné chráněné území, ve kterých se nachází kaňonovitá údolí řeky Ohře a výchozy žul karlovarského masivu (kfelský typ žul) ¹ na povrch.

4.2 Socio-ekonomická charakteristika

4.2.1 Obyvatelstvo

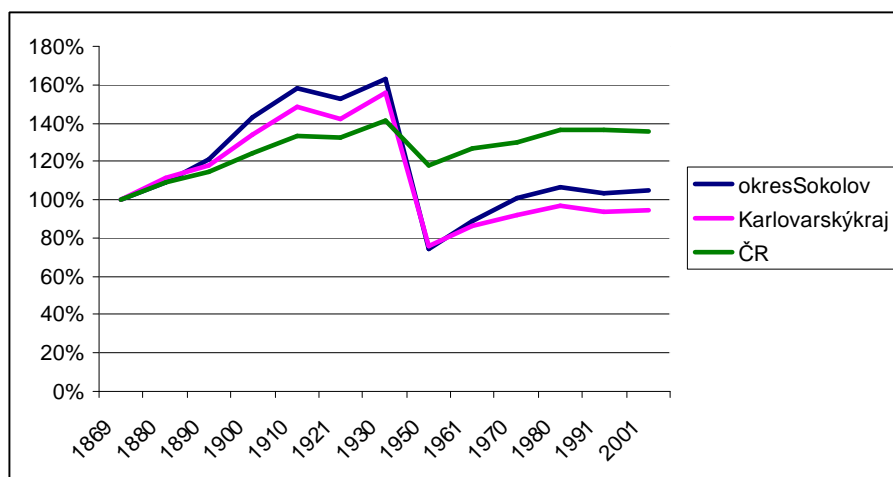
4.2.1.1 Vývoj počtu obyvatel

Okres Sokolov je součástí Karlovarského kraje, který se řadí mezi nejmenší kraje v České republice. Na začátku jedné z důležitých úvah bychom mohli říci, že Sokolov (celý okres) byl součástí Sudet. Obce na území Sokolovska vznikaly ke konci 13. století v blízkosti vodních toků. Spíše než o obce se jednalo o malé zemědělské osady. Do oblasti vyšší nadmořské výšky dojížděli každoročně sezónní řízovnické činy. Většina obyvatel na území okresu byla německé národnosti. S jejich příchodem do této oblasti je spojen i rozvoj nových technologií v hornictví, tudíž i v těžbě ropy. Německí zemědělci až do konce 2. světové války, kdy došlo k jejich odsunu z území. Vývoj počtu obyvatel v okrese stejný jako v celé republice až do roku 1930 rostl, až na malé výjimky propadu v první světové válce a ztrátě státního území. Po vyhlášení německých okupací po II. světové válce bylo na území okresu Sokolov 66695 obyvatel. Paradoxem ovšem bylo, že okres dosáhl nejvyššího počtu obyvatel v roce 1930, kdy byl započítán i německý obyvatel. Od roku 1950 začal počet obyvatel opět stoupat. V 70. a 80. letech 20. století nabízely Rudné doly v Ostravě pro studenty vysoké školy zaměstnání v ložiskách i ubytování ve vlastních bytech na území okresu Sokolov. Tento krok zajistil nářadí obyvatel v okrese. V porovnání s krajem je vývoj počtu obyvatel na Sokolovsku

---

¹ kfelský typ žul – světlá, hrubozrnná žula. Z minerálního hlediska patří k tzv. muskovitovým, ojedinelé se objevují čisté muskovitické facie.

nad průměrem a stále se drží přibližně na stejné úrovni jako v roce 1869, až na několik výjimek (viz příloha 1.).

Obr.3: Vývoj počtu obyvatel v letech 1869-2001

Zdroj: Historický lexikon obcí

Spolu s vývojem obyvatel je spojen i jejich úbytek. Tento jev lze sledovat u některých obcí. Nejčastějšími důvody úbytku obyvatel v obcích byly tvorba vojenských prostor, dále pak ústup německých obyvatel po II. světové válce. Největší úbytek nastal v obci Přebuz, kde z původních 2894 zbylo 73 obyvatel. Spolu s úbytkem v některých obcích souvisí opačný jev, a to nárůst počtu obyvatel v některých obcích. Na nárůst obyvatel v jednotlivých obcích měla vliv těžba nerostných surovin a s tím spojená nabídka volných pracovních míst. Největší nárůst zaznamenalo Sokolov, jelikož v něm byla širší nabídka pracovních míst a výhodnější společenský život (blízkost poskytovaných služeb a míst).

4.2.1.2 Věková struktura obyvatelstva

Během let 2001-2007 můžeme sledovat patrnou změnu ve věkovém složení obyvatelstva. Podíl produktivní složky se snížil z 66,79 % na 65,46 %, což není takový rozdíl. Oproti tomu větší rozdíl v podílech nastal ve složce předproduktivního a poproduktivního věku. U předproduktivního věku došlo ke snížení o necelá 4 % (z 18,37 % na 15,63 %) a opačně tomu bylo u poproduktivního věku, ten se zvýšil o 4 % (z 14,84 % na 18,4 %). Oproti roku 2001 je více lidí ve skupině poproduktivního věku než v předproduktivní, obecně můžeme říci, že obyvatelstvo v okrese Sokolov stárne. O tomto faktoru vědčí index stáří, který byl v roce 2001 10,81 a v roce 2007 již 11,8 (viz tab. 3). V roce

2007 žilona území okresu více než jak mužů, z celkového počtu obyvatel 93081 bylo 46996 žen.

Na území okresu je nejvyšší index stáří v oblasti Krušných hor a v jejich těsném podhůří, hlavně v obcích Bublava, Stříbrná, Přebuz, Tatrovice, Šindelová, Jindřichovice. Jedná se převážně o malé vesnice, která slouží spíše jako rekreační centra a není zde vyhovující zázemí pro nově se přestěhovávající lidi. Nejnižší je naopak v obcích Břežová, Nová Ves, Vřesová, Chodova Loket. V porovnání s Českou republikou² je na území okresu poměrně mladá obyvatelstva až na pár výjimek.

Tab.2.: Věková struktura obyvatel

ROK	OBYVATEL CELKEM	Z TOHO ŽEN	0-14	15-59	>60
2001	93607	47204	17195	62524	13888
2007	93081	46996	14547	61405	17129

Zdroj: SLDB2001, Český statistický úřad; vlastní úprava

Index závislosti mladých (I.) byl v roce 2001 27,50 oproti tomu v roce 2007 snížil na 23,69. Důvodem je zestárnutí populace a porůzím se měnící životní trend (rodičky mají děti až po 30-tém věku). Naopak index závislosti starých (II.) se zvýšil na 27,89 z původních 22,21 (rok 2001). Důvodem zvýšení indexu závislosti starých stejně jako u předchozího zestárnutí populace anižší počet lidí v předproduktivním věku než v produktivním.

Tab.3.: Struktura obyvatelstva podle věku v okrese Sokolov

ROK	INDEX STÁŘÍ	INDEX ZÁVISLOSTI II.	INDEX ZÁVISLOSTI III.	INDEX HOSPODÁŘSKÉ ZÁVISLOSTI
2001	80,77	27,50	22,21	49,71
2007	117,75	23,69	27,89	51,55

Zdroj: SLDB2001, Český statistický úřad; vlastní úprava

4.2.1.3 Struktura obyvatel podle národnosti a boženského vyznání

Při sčítání v roce 2001 se hlásilo k české, moravské a slezské národnosti 85,4 % obyvatel z celkových 93607. Z jiných národností je zde nejvíce Slováků a Němců. Slováků žije na tomto území 4983 (5,32%) a Němců 4349 (4,65%). Lidé s německou národností žijí převážně v pohraniční části okresu, konkrétně v oblasti Krušných hor. V porovnání s Českou republikou je zde jedna z nejvyšších koncentrací lidí různé národnosti. Populace hlásící se

² Index stáří pro ČR v roce 2001 byl 1150; Karlovarský kraj 99

kvietnamské národnosti žije též spíše v říhraniční oblasti, kde provozují své stánky (prodejny, tržiště). Podobné kritérium je i u ukrajinské národnosti, většina obyvatel je zde kvůli pracovním příležitostem.

Tab.4.: Národnostní struktura

ÚZEMÍ	POČET OBYVATEL	ČESKÁ, MORAV., SLEZSKÁ	SLOVEN.	NĚMEC.	UKRAJIN.	ROMSKÁ	OSTATNÍ
ČR	10230060	94,20%	1,90%	0,40%	0,22%	0,12%	0,68%
okr.Sokolov	93607	85,40%	5,32%	4,65%	0,35%	0,52%	0,33%

Zdroj: SLDB2001

Podle náboženské struktury je v kraji více lidí bez vyznání a jen menší množství jich je v řířících. Z náboženství převládá křesťanství. Podíl v řířících obyvatelstva na území okresu byl v roce 2001 18,024 v řířících, z toho 79% se hlásí k římskokatolické církvi. Bez vyznání žije na území okresu 68,760 obyvatel.

4.2.1.4 Vzdělanostní struktura obyvatelstva

V okrese Sokolov neexistuje žádné vysokoškolské učiliště, což je vzhledem k malé velikosti území a nízkému počtu obyvatel vzhledem k tomu, že v České republice. Tento fakt je důležitým, že na území okresu nenachází žádná vysoká škola. Již několik let probíhají pokusy o otevření vysoké školy technické v areálu střední integrované školy. Jenže pro nezáměr a v podstatě žádné studentské prostředí se škola ještě neotevřela. Na území kraje nenacházejí 2 vysoké školy. Jedná se o VŠ v Chebu, což je pobožka ZČU v Plzni (Ekonomie), v Karlových Varech je to potom soukromá vysoká škola právní s 3-letým studiem bez možnosti pokračování v dalším studiu v daném oboru. Navazující vysokoškolská studia jsou možná pouze v Plzni pod vedením vysokými školami. Celkově počet vysokoškolsky vzdělaných je na území okresu 4,02%. V porovnání s celou republikou je nižším téměř o polovinu³.

Tab.5.: Vzdělanostní struktura obyvatel

ÚZEMÍ	OBYV. STARŠÍ 15-LETÍ	ZÁKLADNÍ, NEUKONČENÉ, NEZJIŠTĚNO	STŘ. BEZ MAT.	SMATURITOU + VYŠŠÍ ODBOR.	VŠ
ČR	8575198	2126168	3255400	2431171	762459
okr.Sokolov	76412	25521	30726	17093	3072
KVK kraj	253373	76621	97323	65357	14072

Zdroj: SLDB2001

³ V ČR 8,89% vysokoškolsky vzdělaných (údaje z SLDB2001)

4.2.1.5 Struktura obyvatel podle ekonomické aktivit y

Většina obcí okresu Sokolov spadá do průmyslové sféry. Celý tento okres má bohatou průmyslovou minulost i současnost. Již od 18. století se zde těží hnědé uhlí a do poloviny devadesátých let 20. století nerostné suroviny. V porovnání skrajem republikou je okres v sekundárním krajské republice v terciéru.

Tab.6.: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo v roce 2001

ÚZEMÍ	EAO	PRIMÉR	SEKUNDÉR	TERCIÉR
ČR	5253400	230475	1980672	1799287
KVK	162347	4628	60170	52664
okr. Sokolov	49300	843	24047	13713

Zdroj: SLDB2001

4.2.1.6 Dojížďka z administrativní členění

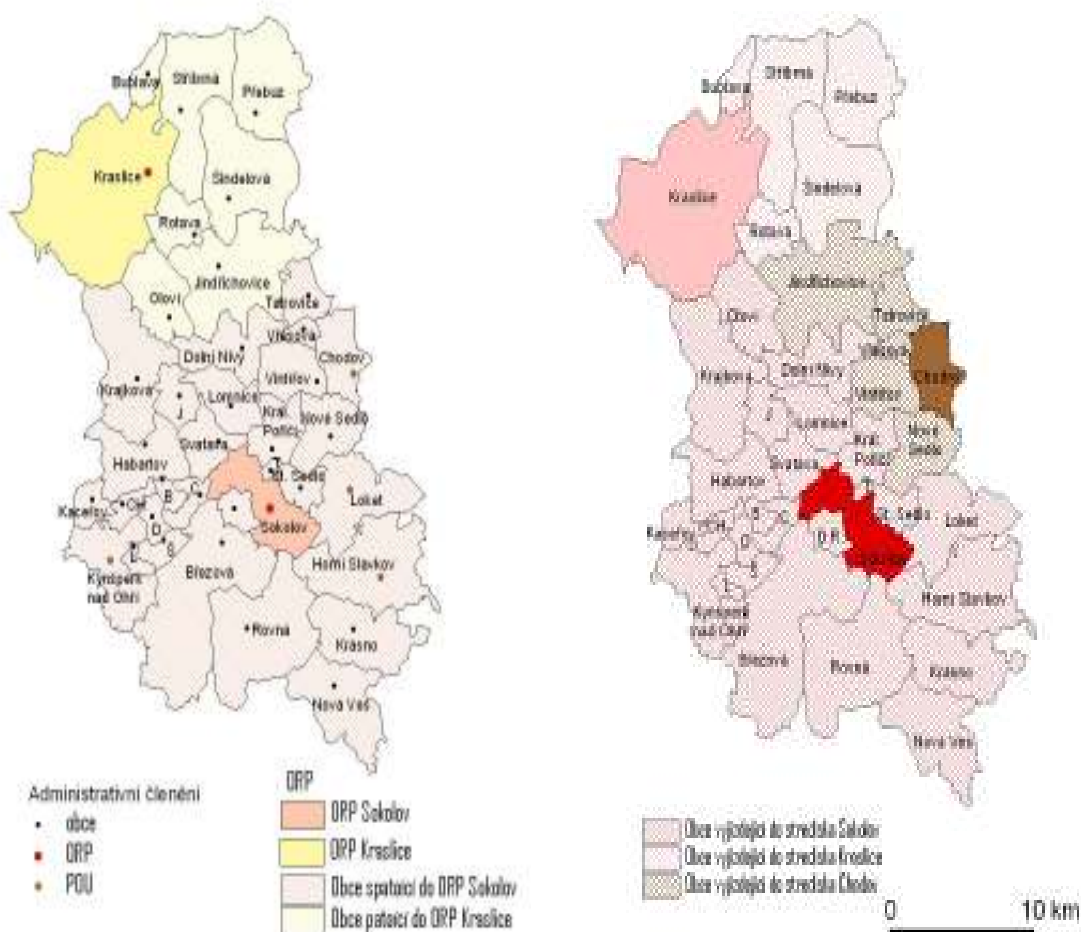
Zájmovým územím této práce je okres Sokolov nacházející se v Karlovarském kraji. Do tohoto okresu spadá 38 obcí včetně bývalého okresního města Sokolov (viz obr.). Na území se nacházejí dvě obce s rozšířenou působností (dále jen ORP) a to již zmíněný Sokolov a Kraslice a čtyři obce s pověřeným obecním úřadem (dále POU) – Horní Slavkov, Chodov, Loketa a Kynšperk nad Ohří. Pro potřeby Eurostatu spadá okres do oblasti Severozápad, která se skládá z Karlovarského a Ústeckého kraje. Okres hraničí v severní části se Spolkovou republikou Německo, na východě s okresem Karlovy Vary a na západě a jihu s okresem Cheb.

Okres Sokolov je se svou rozlohou 754 km² nejmenším okresem v Karlovarském kraji. Hustota zalidnění je 124 obyv./km², což je průměrné číslo pro území České republiky. Celkový počet obyvatel na území okresu je 93081 (k 31.12. 2007), z toho 24488 obyvatel žije v Sokolově. Mezi další větší města (nad 7000 obyv.) patří Chodov s 14321 obyvateli a Kraslice se 7120 obyvateli. Z celkového počtu obyvatel je 72 % lidí v produktivním věku. Průměrný věk žen je 40 let a průměrný věk mužů je 37,4.⁴

Území okresu lze rozdělit do třech dojížďkových území, a to ORP Kraslice, ORP Sokolov a POU Chodov. Obec s rozšířenou působností splňuje všechny podmínky územního úřadu. Do úřadu Sokolov dojíždí obyvatelé z většiny obcí. Je to dáno tím, že je to bývalé okresní město a je zde více pracovních příležitostí, hlavně zde nachází největší zaměstnavatel okresu Sokolovská uhelná, právní nástupce. Do úřadu Kraslice dojíždí lidé z obcí, které leží v jeho těsné blízkosti. Jedná se o malé vesnice, které jsou spíše rekreačním územím úřadu. Do

⁴<http://www.czso.cz>

poslední st řediska Chodov také dojíždí pouze lidé z okolních vesnic, které to mají za práci blíže než do Sokolova (viz obr. 4a).

Obr. 4a.: Administrativní členění okresu Sokolov Obr. 4b.: Dojíždělost řediska 5
 C.-Citice, J.-Josefov, B.-Bukovany, D.-Dasnice, CH.-Chlumsv. Máří, L.-Libavské Údolí, D.R.-Dolní Rychnov, T.-Těšovice

4.2.2 Sídlní struktura

Současný stav sídelní struktury je výsledkem nepřerušovaného vývoje během posledních 50 let. Kvůli uzavření vojenského prostoru (Prameny-zrušeno už v 50. letech 20. století, Hradiště) a významným ložiskům nerostných surovin bylo zlikvidováno několik obcí. Konkrétně v okrese Sokolov 55 obcí, celkově v Karlovarském kraji bylo zničeno 153 obcí. Po začlenění Krušného hřbetu do hraničního pásma, byl povolen vstup pouze na propustky a v doprovodu příhraniční strážnice, tudíž obce v tomto pásmu chýly. Oproti tomu ve zbylých částech okresu zanikaly obce, kvůli těžbě hnědého uhlí, uranu a cínových rud. Po druhé

⁵ obce svíce jak 50% vyjíždějí

světové válce došlo k odsunu německých obyvatel a jejich počet byl nahrazen dosídlení z vnitrozemí a emigranty. Od 70. let 20. století vznikala tzv. střešková sídelní soustava a docházelo k vyliďování venkova. Od roku 1989 dochází k prosazování samosprávy a tudíž i k osamostatňování obcí. Základním trendem v sídelní struktuře je suburbanizace (střeškování lidí v periferních částích a venkově).

Tab.7.: Okresy k 31.12.2007

KRAJ, OKRES	POČET OBYVATEL	HUSTOTA ZALIDNĚNÍ OBYV./KM ²	POČET OBCÍ	POČET OBCÍ SE STATUTEM MĚSTA
Karlovarský	304588	91,9	132	28
Cheb	89838	96,3	39	9
Karlovy Vary	121430	74,6	55	9
Sokolov	93320	123,8	38	10

Zdroj: <http://czso.cz>

V rámci kraje má okres Sokolov nejvíce obcí se statutem města a největší hustotu zalidnění. V porovnání s hustotou zalidnění ČR je okres Sokolov skoro průměrně zalidněn, celkově jako kraj je pak pod republikovým průměrem. Ovšem jelikož je nejmenší ze všech okresů Karlovarského kraje má nejmenší počet obcí.

Tab.8.: Města s více než 5000 obyvateli

MĚSTO	POČET OBYVATEL (2001)	POČET OBYVATEL (2007)
Habartov	5390	5289
Horní Slavkov	5972	5749
Chodov	14687	14321
Kraslice	7273	7120
Kynšperk nad Ohří	5160	5046
Sokolov	25081	24488

Zdroj: http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/vybrane_udaje_podle_mest_k_31_12_2007

Z celkových 38 obcí je 6 obcí, které mají počet obyvatel nad 5000. Jedná se v podstatě o obce ORP a většinu POÚ. Jak je vidět tak od roku 2001 obyvatel v jednotlivých městech ubývá. Důvodem je odchod lidí z okresu i kraje do větších měst za lepší práci a uzavírání některých podniků nebo snižování počtu zaměstnanců. Největší úbytek nastal přímo v Sokolově. Je to způsobeno výstavbou rodinných domů na levných pozemcích v nedalekých vesnicích.

Tab.9.: Velikostní struktura obcí k 31.12.2001

VELIKOST	PO ČET OBČÍ	PO ČET OBYVATEL	PODÍL V PO ČTU OBYVATEL V %
do 299	8	1713	1,83%
300-999	14	7537	8,05%
1000-4999	10	20794	22,21%
5000 a více	6	63563	67,90%

Zdroj: SLDB 2001, vlastní úprava

Nejvíce obyvatel žije v obcích velikosti více jak 5000 obyvatel, jedná se hlavně o všechna větší města zmíněná výše, ve těchto obcích žije 67,90 % obyvatel okresu. Nejvíce obcí se potom nachází v velikosti 300-999 obyvatel. Zetedy říci, že největší počet obcí je v velikostních skupinách 300-999 a 1000-4999.

4.2.3 Hospodářství

4.2.3.1 Doprava

Hlavní silniční tepou okresu je silnice první třídy E48 v směru Cheb-Karlovy Vary-Praha. Tato silnice prochází přes stavbu narychlostní komunikaci R6, přičemž některé úseky jsou již v provozu. Na území okresu to však není jediný, zatím zde probíhají stavební práce a nejbližší otevření některého z rozestavených úseků by se mělo konat v roce 2012. Poslední otevřeným úsekem rychlostní silnice E6 byl 10 km dlouhá část přes Prahou, která se napojovala na dálnici a obchvát města. Dále se zde nachází několik komunikací 2. a nižších tříd. Silnice druhé třídy vede z Kraslic do Sokolova a další potom ze Sokolova do Krásna, která se poté napojuje na komunikaci první třídy v směru Karlovy Vary-Plzeň. Městem Sokolova a ostatními většími městy okresu prochází mezinárodní železnice v směru Spolková republika Německo – Ústí nad Labem- Praha. V severní části území je hraniční přechod s Německem, Klingenthal. Tento hraniční přechod byl v minulosti pouze pro pěší a teprve v 90. letech byl zprovozněn pro automobily.

4.2.3.2 Zemědělství

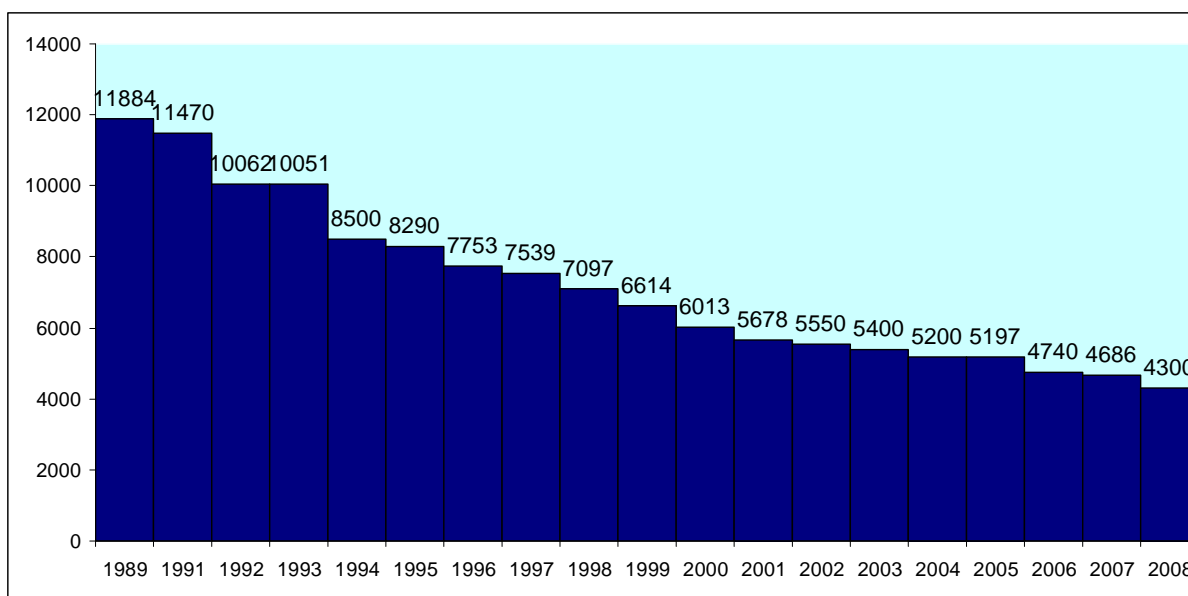
Okres Sokolov má díky nadmořské výšce poměrně špatné podmínky pro pěstování plodin. Nejčastěji pěstovanou plodinou je řepka a většina luk slouží jako pastvy pro dobytek (hlavně skot). V minulosti měl okres zemědělský charakter, v níž se dokonce pěstoval chmel. Ve vyšších nadmořských výškách potměbrambory.

Zcelkové plochy zaujímá zemědělská půda 27,4 % (z toho 22,3 % orná a 73,5 % trvale zatravněné porosty). Lesy pokrývají 50,7 % plochy okresu, což představuje nejvyšší výměru lesních porostů území Karlovarského kraje.

4.2.3.3 Průmysl

Území má průmyslový charakter, který je dán těžbou nerostných surovin (především hnědé uhlí) a jejich zpracováním. Při sčítání v roce 2001 pracovalo v průmyslu 48,77 % obyvatelstva. Největším zaměstnavatelem je Sokolovská uhelná, právní nástupce a.s. a Hexion Speciality Chemicals (dříve Chemické závody).

Firma Sokolovská uhelná, právní nástupce a.s. vznikla v roce 1994 po zprivatizování Sokolovské uhelné, a.s. Ještě před začátkem privatizace nesla firma název Hnědouhelné doly a briketárny Sokolov. Celkově se Sokolovská uhelná zabývá těžbou a zpracováním hnědého uhlí, má však na starosti i rekultivace potrubí.

Obr.5.: Zaměstnanost Sokolovské uhelné

Zdroj: Statistická ročenka Sokolovské uhelné

Dnes je firma největším zaměstnavatelem na území okresu, ke konci roku 2008 zaměstnávala 4300 lidí. Vzhledem k uzavírání jednotlivých povrchových lomů se počet zaměstnanců neustále snižuje, z původních 11884 zaměstnanců v roce 1989 je jich tak třikrát méně. Snižování stavů je zapříčiněno útlumovým programem. Momentálně firma provozuje dvě divize – Jiří, Družba. Pod správou Sokolovské uhelné patří kombinát Vřesová a řídírny Citice. O Sokolovské uhelné je známo, že většinu vytěženého uhlí zpracovává ve

svých závodech a zbytek exportuje. Kombinát Věšová je p řítom nejv ětší zne čiřřovatel ovzduřívokrese.

Dalří zd ůležitějších zam ěstnavatel ů je firma Hexion Speciality Chemicals (d řívě známá jako Chemickě závody), jedná se zahrani ění spole ěnost. V 50. letech se zde vyráb ěl akrylátzkyseliny akrylově nasv ětově úrovni. Dnes vyráb ě prodává chemickě produkt y, kdy 87 % produkt ů jde na export. Jeřř ě v 90. letech minulěho století zde m ěl v ýznam i porcelánsk ý pr ůmysl, nacházely se zde továrny sdlohodobou histor ií. Jednalo se o porcelánky v Lokti a Horním Slavkov ě. Porcelánka v Lokti ukon ěila sv ůj provoz v 90. letech 20. století. Dnes funguje jen porcelánka Haasa Czj izek v Horním Slavkov ě. Tato porcelánka vyráb ě p řevážně produkty na export do zahrani ěí. V Kraslicích se již po n ěkolik staletí udržuje tradice výroby dechov ých nástroj ů ve firm ě Amati-Denak. Jako ve v ětřině horských oblastech se i zde udržovala tradice textilního pr ůmyslu (Krajka Kraslice) a pali ěkování spojeněhosv ýrobou rukavic.

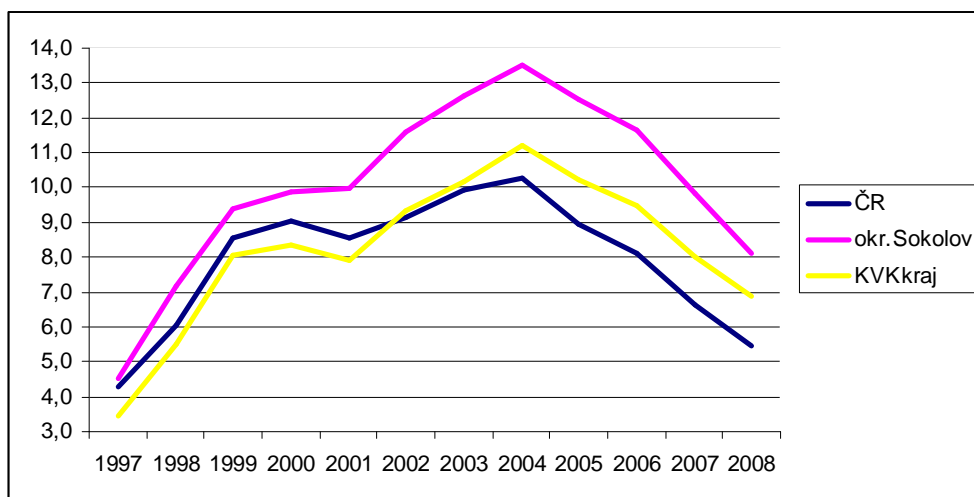
4.2.3.4 Sluřby cestovních

V roce 2001 pracovalo ve řř služeb 27,82 % lidí. V této řř řej sou lidí p řevážně zam ěstnaní ve zdravotnictví, řkolství a ná ů řadech. Ze zdravotnick ých za řř řízení se na území okresu vyskytuje Nemocnice v Sokolov ě (d řívě existovala i nemocnice v Kraslicích), dále pak poliklinika, domovy spe ěovatelskou službou a ostatní preventivní za řř řízení. Skoro ve vřech obcích je mate řřská a základní řkola. Na území okresu se nachází dv ě gymnázia (Gymnázium Sokolov a Chodov), n ěkolik st ředních odborn ých řkol (Integrovaná st řední řkola technická a ekonomická Sokolov, St řední pr ůmyslová řkola Loket, St řední odborně uěiliřřtě Kynřperk nad Oh řř St řední odborně ů ěiliřřtě Královskě Po řř íěí, Obchodní akademie a gymnázium Chodov a Soukromá obchodní akademie Sokol ov). D řívě existovala i soukromá Obchodní akademie v Horním Slavkov ě, která vřak svoji ěinnost ukon ěila v roce 1996 pro nedostatek student ů, zbyl í student p řeřřli pod Obchodní akademii Sokolov.

Cestovních je zde vpom ěru sokolními okresy minimální. Sokolovsko leží uprostřed láze Łnskěho trojúhelník ů a není tolik atraktivní pro turistiku. Na území se nachází dvě hornická muzea (Horní Slavkov a Krásno), které se věnují p řiblířření t ěřby nerostn ých surovin ve zdejší oblasti. Ke zlepření cestovního r ůchu by m ěly p řispět provád ěné ěi ukoněené rekultivace díky nimž vznikla golfová h řiřřř (Golf Sokolov na v ýsypce lomu Silvestr), vodní nádrže (Michal, Medard-Libík), kol ěm kter ých vedou nau ěné stezky a cyklostezky.

4.2.3.5 Trh práce

V minulosti převážná většina obyvatel pracovala v oblasti průmyslové výroby. Až do roku 1989 zde bydleli většinou horníci se svými rodinami. Po začátku útlumového programu a nové hospodářské politiky začala na okrese nezaměstnanost stoupat. Nejvyšší zaměstnavatelem na území okresu je již několik let Sokolovská uhelná, právní nástupce a.s., která počátkem roku zaměstnávala přes 4000 obyvatel.

Obr.6.: Vývoj nezaměstnanosti v letech 1997-2008

Zdroj: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/casove_rady

Jak lze vidět z grafu, je v porovnání s republikou je v okrese podstatně nižší nezaměstnanost. I v porovnání s krajem je na tom Sokolov podstatně lépe, i když na přelomu století byla vyšší nezaměstnanost na území okresu Sokolov.

5. TĚŽBA NEROSTNÝCH SUROVIN V ČR

5.1 Historie těžby v ČR

Přírodní bohatství našich zemí historicky předznamenalo význam Českého státu a státních útvarů následně navazující odrané hostředověku až podnešní dobu. Do nedávné doby byla hlavním předmětem zájmu především těžba uhlí. Těžbou uhlí bylo započato mnohem později nástupem průmyslové revoluce.

Historická těžba surovin nepřinesla jen ekonomický rozvoj horních oblastí promítnutý do dnešní doby, například architektonickou krásu starých horních měst (například Kutná

Hora), ale také řada negativních jevů spojených se zbytky potěšbě surovin a jejich projevy na dnešní povrch. Tyto jevy se pokračující těžbou především energetických surovin v posledních letech dále prohlubovaly.

Historie rudného hornictví sahá až do 10. století. Největší rozkvět nastal ve středověku s ním spojenivznik horních měst (Horní Slavkov, Krásno, Kutná Hora, atd.). V 16. století bylo přesunuto centrum těžby z Jáchymova do Příbrami, protože zde byly spříbývající hloubkou objeveny bohatší rudy. Zde se také nacházel nejhlubší důl na našem území (jáma Vojtěch 1,0 km). Příhistorické těžbě azpracování nových rud nebyl využíván wolfram, který našel využití až po II. světové válce (Jiskra, 1996).

V 19. století ztratila těžba rud na významu a nového rozkvětu opět dosáhla v uplynulých 70 letech a definitivně byla ukončena po čátku 90. let, čímž byla pravděpodobně ukončena i 500-letá tradice rudního hornictví. Jediné, co se v dobes rudných surovin těží je uranová ruda, a to v Rožné – Dolní Rožince. Přířičemž ještě v roce 1990 bylo těženo ještě 10 lokalit a jednaloseo Českolipsko, Liberecko, Žďársko, Příbramsko a Tachovsko.

Český masív je považován za jednu z největších lokalit ve střední Evropě s výskytem uranového zrudnění, které se vyskytuje endogenních nebo exogenních ložiskách. V případě endogenních ložisek je ruda vázána na tektonické zóny a žíly krystalických hornin Českého masívu (Rožná, Olší, zadní Chodov) a v granitoidních masivech (Příbram, Jáchymov, Horní Slavkov). Exogenní ložiska se nacházejí v křídových sedimentech – Českolipsko.

Útlum v těžbě uranové rudy nastal již před rokem 1989, jelikož nadvýroba koncentrátu byla spojena se ekonomickými ztrátami. I přes útlumový program je ČR nejvýznamnějším producentem v EU – 71,2 % objemu těžby (Smolová, 2006). Jediným těžebním podnikem je státní podnik DIAMO Stráž pod Ralskem, státní podnik koncentrát je využíván jako zdroj pro jaderné elektrárny (Dukovany, Temelín).

Další důležitou surovinou těžnou u nás je hnědé uhlí, kde se její první zátky datují již v 15. století, ale rozvoj těžby hnědé uhlí nastal až v době průmyslové revoluce v 19. století. Díky výstavbě železnice došlo k propojení těžebních a zpracovatelských míst. V roce 1870 došlo k prodloužení ústecko-teplické dráhy až do Chebu. Na konci 70. let 19. století již těžba hnědé uhlí převyšovala těžbu uhlí černého, kdy se až do 20. století těžilo hlubinným způsobem. V období socialismu nastala nová hospodářská politika a v případě hnědé uhlí šlo o představu „vyuhlení zásob“ a mělo dojít k likvidaci všech velkých měst v této oblasti (Most, Chomutov atd.). Nakonec byly tyto plány odvráceny.

Největší dobývací prostornatěžbu hnědé uhlí se nachází na Chomutovsku (DP Tušimice). Hnědé uhlí se na území České republiky nachází ve dvou centrech – Žitavská pánev a Krušnohoří (Chebská, Sokolovská a Severočeská). Severočeská pánev se dělí na Mosteckou, Chomutovskou a Teplickou pánev. Jedná se o pánve tektonického původu vyplněné sedimenty s rozlohou 1900 km². Uhlí se nalézá v miocenních a pliocenních (Chebská pánev) slojích.

V Severočeské pánvi se vyskytuje uhlí s kvalitou od méně až do vysokého až středního obsahu síry až po zásoby kvalitního uhlí s nízkým obsahem síry a vysokým stupněm prouhelnění. V Sokolovské pánvi se vyskytuje méně až do středního až nízkého obsahu síry a vyšším obsahem vody. Nejméně kvalitní uhlí se nalézá v Chebské pánvi a jedná se o uhlí s nízkým stupněm prouhelnění a vysokým obsahem vody, popela a síry. V Žitavské pánvi je mocnější vrstva sedimentačního pokryvu a vrchní vrstva slojí byla vytěžena povrchově již v minulosti (Smolová, 2006).

Od roku 1989 dochází na území státu k útlumovému programu v těžbě všech nerostných surovin. Největší útlum nastal v oblasti uhlí a naopak narůstala těžba ropy, zemního plynu, stavební suroviny, živce a bentonitu. V rámci útlumového programu skončila těžba rudních surovin v roce 1994 (Zlatohorský revír), a na Sokolovsku k 1.1.1991 (závod Stannum, Krásno – RDP Příbram, s.p.).

Po uzavření dolů docházelo k jejich postupné likvidaci a sanaci. Spolu s útlumovým programem byly zavedeny územní limity těžby (dále ULT)⁶ pro hnědé a černé uhlí, které se stále těží. ULT vstoupily v platnost v letech 1990-1991. Po roce 1990 došlo k zásadní restrukturalizaci a transformaci a tudíž i k celkovému poklesu objemu těžby surovin.

5.2 Geografické aspekty

Jak vyplývá z předchozí části kapitoly má území ČR obrovský potenciál, který byl využíván již od 10. století, i když první zmínky pocházejí z dob keltského osídlení. Každé území republiky má potenciál pro těžbu určitých nerostných surovin. V případě okresu Sokolova Karlovarského kraje se jedná o tyto ekonomicky významné suroviny – štrkopysky, kaolin, bentonity a hnědé uhlí. V minulosti byly cín- a wolframové rudy a uran. Z přírodních

---

⁶ Územní limity těžby - vládou ČR vyhlášeny v roce 1991 pro především za účelem ochrany a zajištění podkrušnohorské obce před postupem těžby, kterým musely v minulém století ustoupit. Přímo na území Sokolovska se jedná o rychlé zlepšení životního prostředí a bytostanovení závazné linie omezení těžby avýsypek. (Smolová, 2006)

surovin pakm ůzemeuvažovatorašelin ě.Spolust ěžboup řicházejíslabšístránkyvpodob ě
limitechv ochranných pásmech vodních zdroj ůavysokémuzatíženíúzemít ěžbou.

Využití nerostných surovin na území ČR je známo díky vynáleku železných rudy, která
ovlivňuje hospodářský rozvoj území. Během jednotlivých staletí se měnil význam těžby
rudy, kolikrát se těžily v evropském či světovém měřítku. Během středověku došlo k rozvoji
hornictví a tím ke kolonizaci pohraničních oblastí a celkovému rozvoji území.

Významné bylo zakládání horních měst. Se zvětšujícím se významem rudných
ložisek vznikaly v jejich blízkosti menší města, která postupem času získala nadřazenost.
Během nejvýznamnějšího rozmachu hornictví (období středověku) byly hornicky významná města
povýšena na horní města (Čistá, Horní Slavkov, Krásno, Příbram). Města patřila mezi
nejbohatší v kraji a byla známa i v Evropě, díky vysoké kvalitě cínové rudy. Hlavním
příjmem financí byly výnosy z těžby samotné. Spolu s úpadkem hornictví upadala i sláva
horních měst, některá byla dokonce zničena (Čistá-vojenský prostor Prameny). Po zakládání
horních měst byla důležitá těžba energetických surovin (hlavně uhlí), která byla brána jako
jedno z kritérií pro rozvoj města. V období středověku se stala ČR střediskem evropské těžby
stříbra a zlata. Jako každé město i zde došlo k posléze k útlumu těžby těchto surovin. V místech
těžby stříbra se nacházela ložiska cínové rudy. Rozhodujícím činitelem při střídání fází
intenzivní těžby jejího útlumu je znalost horninového prostředí a úroveň dobývací techniky.
Z jiných stránek je rozhodující surovinová politika státu a potřeby společnosti.

Na počátku 16. století byla objevena ložiska surovin v Královských Horách a centrum
těžby se přesunulo do Jáchymova, později po objevení kvalitnějších ložisek u Příbrami se
centrum přesťhovalo. Na Příbramsku bylo objeveno lepší zrudnění se vzrůstající hloubkou.
Roku 1875 zde byla vyfáraná jáma Vojtěchův do hloubky 1 km (první lokalita na světě).
Vzhledem k důležitosti rudného hornictví u Příbrami zde vznikaly i hornické koly, které se
ovšem poza členění do sféry Sovětského svazu přesťhovaly do Ostravy.

Další důležitou surovinou na území ČR byly energetické suroviny. Mezi nejstarší
objevená ložiska patří černouhelné sloje na Kladensku. O nejvýznamnějším rozvoji hnědého uhlí
můžeme mluvit v období průmyslové revoluce na počátku 19. století, i když první zmínky o
těžbě pocházejí z 15. století. Těžba uhlíměla za následek úbytek lesních porostů, tím se
stal zdroj paliva. Uhlí se postupně stal nej důležitější energetickou surovinou a neustále
byly kladeny vyšší požadavky na jeho těžbu. Nárůst těžby započal hlavně kvůli finanční
situaci, kdy uhlí bylo levnější variantou pro vytápění než drahé dřívko. Význam uhlí
nastal v roce 1870 spolu s prodloužením ústecko-tepelné dráhy do Chomutova. Tím došlo
k propojení mezi hnědouhelnými doly a hlavním odbytištěm v Sasku. Během II. světové

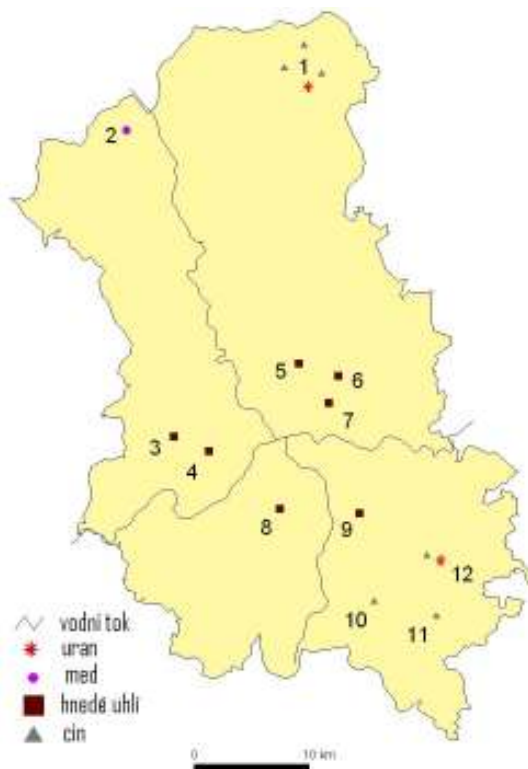
války vznikaly povrchové doly dodávající uhlí pro vytváření syntetického benzínu kváleným čelům. Po II. světové válce byla těžba surovinovlivněnatehdejšími politickými událostmi. Jednalo se o zestrátnění všech podniků pomocí dekretů prezidenta a politický vliv Sovětského svazu. Vliv Sovětského svazu šel poznat nově surovinové politice. Hlavní zájem byl o uranová ložiska, díky kterým by mohlo dojít k výrobě jaderných zbraní. Vzhledem k vysokému zájmu o tato ložiska Čechy podepsaly dohodu o průzkumech těžby radioaktivních surovin. O této těžbě bylo až do roku 1989 minimum informací, neboť se jednalo o velmi rizikovou těžbu a v dolech pracovali především političtí vězni a trestanci. Po podepsání dohody vznikl státní podnik Jáchymovské doly.

Po zestrátnění podniků pomocí dekretů vznikl jeden velký podnik, který pod sebou sdružoval několik menších podniků. Jednalo se o národní podnik Československé doly se sídlem v Praze. Po roce 1948 se přešla na Sovětský model řízení národního hospodářství. To znamenalo budování energeticky a surovinově náročné struktury hospodářství, která byla založená na hutnictví a těžkém strojírenství. Došlo k vědomému využívání nevýhodných ložisek za cenu získání dotací. Vytěžovaly se jen nejkvalitnější úseky ložisek úseky o průměrné kvalitě byly netknuty. Těmito pochody se neúměrně urychlila těžba zkracovala životnost ložisek. K řešení vlivu Sovětského svazu a jeho surovinové politiky bylo podřízováno i školství, docházelo k velkému nárůstu absolventů vysokoškolského vzdělání s geologickým zaměřením. Samotný geologický ústav prováděl zčásti dotace průzkum ložisek nerostných surovin.

Těžbu rud bylo možné udržovat pouze za pomoci dotací. Toto se realizovalo v podobě limitních nákladových cenách, které byly vyšší než cen dovezených surovin. Vše vedlo pomalému útlumu těžby od druhé poloviny osmdesátých let 20. století. K postupnému útlumu docházelo u všech surovin. Od roku 2000 se všem rozvíjí těžba štrkopských, kaolinu, bentonitů, rop a zemního plynu.

6. TĚŽBA NEROSTNÝCH SUROVIN NA SOKOLOVSKU

Území okresu Sokolov je orograficky rozděleno do celků, shodných s celky geologickými, kterými jsou Krušné hory, Sokolovská pánev a Slavkovský les, jak již bylo zmíněno. Sokolovsko je díky této stavbě velmi bohaté na zdroje nerostných surovin (viz obr. 6.1).

Obr.7.:Ložiskanerostnýchsurovin

1-Přebuz(Jelení,Nancy),2-TisováuKraslic,3-lomBo den,4-lomMedard-Libík,5-velkolomJi ří,6-velkolomDružba, 7-důlMarie,8-lomSilvestr,9-lomMichal,10- Čistá,11-Krásno,12-HorníSlavkov

6.1HistorietěžbyrevíruSlavkovskéholesa

Revír Slavkovského lesa je nalezištěm bohatých zásob cíno-wolframových a uranových rud. Zgeologického hlediska náleží oblast Slavkovského lesa k západní části českého krystaliniku, ikdyžorografickyjeobvyklezařazovánadokrušnohorskésoustavy.

Krystalinikum Slavkovského lesa tvoří část západní geantiklinály tepelského krystalického komplexu. Ložisková oblast obsahuje dvě základní části: komplex metamorfovaných hornin (slavkovskourulovoukru) a granitoidy karlovarského masivu, které obsahují již výše zmíněné rudy. Největší ložiska se nacházela v okolí měst Horní Slavkov, Krásno a Čistá, dnes jsou všechna ložiska odepřena. Horní Slavkov a Krásno byla povýšena v polovině 14. století (1355-1356) na horní města.

Sekundární těžba (rýžování) zde probíhala již v 10. století našeho letopočtu, ale o primární těžbě pocházejí záznamy až z 12. století. Vzhledem k bohatosti rudných ložisek byla oblast Slavkovského lesa nejstarším místem v Evropě, kde se těžily nerostné suroviny. Dobývání a s ním spojené hornictví cínové rudy probíhalo již od středověku. Jeho největší rozkvět nastal v 1. polovině 16. století v místech Vysokého kamene a Huberova páně, kde

vycházely rudné žíly na povrch. Kúpadku došlo v 17. století a po několik století se zde netěžilo. O obnovení těžby došlo až během 1. sv. války. Úpadek těžby nastal po konci 1. světové války, kdy se snížila cena cínové rudy. Důsledkem snížení ceny rudy bylo uzavření všech dolů v roce 1921 a jejich opětovnému otevření došlo až v roce 1940. Jako jediná byla po druhé světové válce těžena ložiska v dobývacím prostoru Krásno. Novodobá historie cínového hornictví je datována k roku 1955, kdy se začaly provádět průzkumy a odvodňování v Huberově a Schnödově pni, kde bylo o 11 let později opět započato s těžbou. Těžba v Schnödově pni probíhala nepřetržitě až do roku 1991, výjimkou bylo přerušena těžba v letech 1976-1979. Schnödův peň byl přístupný jámou Vilém (později přejmenována na Krásno). Díky důvěšší surovinové politice (vytěžit co nejvíce) byla těžba ekonomicky nevýhodná (nesoulad ceny cínu a nákladů na provoz). Z tohoto důvodu došlo k 1.1.1991 k ukončení těžby cínových rudalí v odřadacím závodu. Na konci roku 1995 byla zbourána hlavní těžební věž na jámě Hubert, a tím byla prakticky dána poslední čarazanejvětším závodem státního podniku Rudné doly Příbram.

V dobývacím prostoru Krásno zbylo po ukončení těžby v roce 1991 přibližně 14 mil. tun ověřených zásob Sn-W rud. Se zásobami v periferních částech se jedná celkem o 25 mil. tun zásob geologických zásob obsahujících více než 60 tisíc tun Sn. Zásoby Sn-W rud byly komisionálně odepsány. V letech 1945-1991 bylo vytěženo 4,1 milionů tun cínovo-wolframové rudniny a z toho 3,9 milionu tun v jámě Krásno. Zdejší cínová ložiska obsahují kasiterit. Vzhledem k bohatosti mineralogického zasetoupení z této oblasti patří k slavným hornickým městům jako je Jáchymov a Příbram. Je jen otázkou času, kdy se znebilancovaných zásob stanou bilancovní, tak jak tomu již bylo v průběhu několik staletí.

Další významnou horninou Slavkovského lesa je **URAN**, který se zde těžil. Z geologického hlediska se vložisku nacházejí horniny Slavkovského jádra, které jsou ohraničeny metamorfovanými horninami s žulou a zlomy. Síla Slavkovské rulové kryje 400-600 m uprostřed a 150-200 m na okrajích a je převážně tvořena hrubozrnnými biotitickými ortorulami a pararulou s sérií samfibolů, kvarcitu a erlany.

Ložisko Horní Slavkov bylo druhým největším uranovým ložiskem na našem území a zahrnuje celé Slavkovské rudní pole. Pole zahrnuje i uranová ložiska Zdařbůh, Barbora, Ležnice a řadu rudních výskytů – Bošáň, Pištova hora. Leží v uzlu řízení Jáchymovské a Krušnohorské zóny zlomů. První průzkumné práce začaly v roce 1946, ale až v roce 1948 se chystala nejperspektivnější místa pro těžbu. V roce 1946 byly odhadované zásoby rudného koncentrátu 100 tun, oproti tomu v roce 1950 už to bylo 800 tun. Hornická činnost zde

probíhalaaždo60.let20.století,kdybylaukon čena.D ůvodembylovyt ěženíložiskaat ěžba vnedalekém Jáchymov ě, toto ložisko existovalo jakoby ve stínu Jáchymovs kých dol ů. Uranová ruda byla objevenavžileZda řB ůh,dokterěspadalobývacíprostorHorníSlavkov I.Roku1958došlokeslou čenísv ětším závodemBarbora.Totoslou čenítrvalo pouhýrok, protožek1.3.1959došlo k ukon čenít ěžbyanáslednělikvidaciložiskaZda řB ůh.

Kromě ložiska vHorním Slavkov ě byla objevena uranová ruda i vnedalekém Nadlesí a Čisté. Jednalo se však o malá ložiska oproti Hornímu Slavkovu. Vuranových dolech pracovali zpo čátku n ěmečtí zajatci a pozd ěji političtí v ězni (MUKL – muž ur čený klikvidaci). Krom ě práce vdolech stav ěli v ězni i socialistická sídlišt ě pro nové pracovníky vdolech.

6.2 Historie t ěžby vrevíru Krušných hor

Voblasti Krušných hor se t ěžil cín. Krušnohorská cínová ložiska vznikala vhercynských žulách, kdy docházelo kjejich utuhnu tí a následnému soust ředění do t ěchto žul. Pokud m ělo žulové t ěleso neporušený klenutý strop hromadily se vn ěm t ěkavé látky scínemv „pasti“ (past=unikánízrajícíchuhlovodí kůzmate řskýchhorninajejichhromad ění vpasti pod bariéry z nepropustných nadloží). Ten to proces p řipomíná louhování za horka při vysoké alkalit ě roztok ů. Cín m ůže mít se žulou společný hlubinný p ůvod a výstupní dráhu. Výsledkem t ěchto pochod ů je nahromad ění cínu do pr ůmyslově využitelných ložisek (Cínovec, P řebuz, Jelení, atd.)

Poukon čení t ěžby apoodsunu n ěmeckých obyvatel (p řevážná část po čtu obyvatel Krušných hor) byly Krušné hory tak řka neobydlené, až vdnešní dob ě dochází kznovuobjevování jejich krás a navrací se sem post upně obyvatelé a to jako chata ři, turisté, čidokoncebývalí obyvatelé. Osídlení N ěmcim ělo spousta výhod, spolusnimip řišelirozvoj cínového hornictví (lepší techniky t ěžby a zpracování surovin, zemědělství, řemesla, ale i nářečí). Cínová ložiska a jejich t ěžba zajišt ůvala osídlování dosud neobydlených oblastí.

Většina sídel vKrušnoho ří m ěla společné vlastnosti po historické, jazykové a kulturní stránce. Jednalo se o koloniza ční hornické osady svývojem závislým na hornictví. Tyto obce používali Chebské a Karlovarské ná řečí, které po odsunu n ěmeckých obyvatel zaniklo, dále m ěly velmi podobná skoro až stejná lidová um ění, zvyky a řemesla – paličkování, výroba rukavic, perle ůové knoflíky a hudební nástroje.

Cín se vt ěto oblasti získával dv ěma zp ůsoby, a to zrýžovišt ů a nebo dolováním (podpovrchové získávání). Rýžovnické kope čky byly n ěkolikrát p řepírány vtzv. suchých

sejpech. Při podpovrchovém získávání rudy se dodržovaly zásady šlikovského horního řádu z roku 1518. Jednalo se o propůjčku ložiska od horního řádu, kdy ložisko bylo prokazatelné podle nálezů. Ke zrušení propůjčky docházelo zrušením dolu, zanecháním dolování, a nebo neplacením poplatků (odvod požadovaného dílu z každého vytaveného cínu). Z dnešního hlediska se jednalo spíše o rabování nejkvalitnějších ložisek, než o těžbu. Za vlády Ferdinanda I. docházelo k pokusům o prosazení obchodního monopolu s cínem.

Nejnámějším ložiskem cínu v Krušných horách je ložisko Přebuz, které se nachází v blízkosti obce Přebuz. Těžba se soustředila do oblasti Čertovy hory. První nález cínové rudy byly objeveny na horním toku Rolavy a Rotavy, odtud pocházejí první počátky těžby.

Obr.8.: Suché sejpy v lokalitě Přebuz

Zdroj: Fejlková, 2009

Původ samotné obce je nejasný, dochází k dohadům. Podle nepodložených dokladů vznikla obec ve 12.-13. století, ale Přebuzská kronika se zmiňuje až o roce 1347. I když se tento letopočet nedá použít jako přesný rok založení obce, je spojen s příchodem sezónních rýžovníků a nalezením cínové rudy. Kosídlení oblasti došlo až v 16. století za vlády rodu Šliků. Osídlení bylo spojeno s příchodem zrýžovníků k hlubinnému dolování a sezónních rýžovníků se stali stálí obyvatelé.

Vzhledem k převaze těžby v Horním Slavkově a Krásně byl zaveden monopolní úřad, došlo k zavedení jednotné ceny cínu a ze všech nalezišť musela jít část do královských

hornictví nastal v letech 1698-1760, kdy se cínová výroba vyvíjela (přímo na Přebuzicínárna). Tato výroba zlepšila hospodářskou situaci během epidemii a krizí. Dalším důvodem úpadku cínové výroby bylo zdražování dříví do dolů a zvyšování nákladů na čerpání důlních vod. Definitivně konečně byl říšen celostátní problém v roce 1815.

Tato oblast byla velmi zpuštěná a život zde byl těžký, proto nastaly pokusy o těžbu manganové rudy v 19. století. Pomalými pokusy se obnovila těžba rud se začala těžit rašelina, která se používala místo dřeva na topení. Rašelina měla větší výhřevnost než dřevo, ale menší než hnědé uhlí. Rašelina, která se používala pro vytápění měla vlhkost 25 % oproti tomu uhlí 36-40%. Rašelina se těžila až do 30. let 20. století, kdy její funkci nahradilo hnědé uhlí. Dnes je Přebuzská rašeliniště chráněno (přírodní památka) (Rojík, 2000).

Po druhé světové válce ložisko Přebuz spadalo pod Rudné doly Příbram a pokračovalo se v těžbě cínové. Při náhodném objevu smolnice v roce 1946 došlo k průzkumu uranových rud na tomto území. Zjistilo se, že uranová ložiska protínají cínová a tudíž došlo k dalšímu přechodu pod jinou společnost – Jáchymovské doly. Z existencí důvodů se dostalo uranovému průzkumu kladného přijetí, ale ložiska nebyla perspektivní a došlo k likvidaci jámy Otto a Ritterovy a těžba uranu se přestěhovala do Slavkovského lesa (Horního Slavkova). Do Horního Slavkova dojížděli za prací celé rodiny a později došlo i k jejich přestěhování z prací.

V letech 1953-1958 začal Severočeský rudný průzkum Teplice provádět nové průzkumy na výskyt cínových rud. Výsledkem průzkumu bylo zjištění nebilančních zásob a průzkum byl ukončen z ekonomických důvodů. Haldy vzniklé po těžbě rud jsou v současné době rozebírány Lesy ČR, které je využívají pro stavbu bezpečných lesních komunikací (viz obr. 4.).

Obr.10.:Haldavlokalit ěP řebuz

Zdroj:Fejlková,2009

V70. letech 20. století se na jedné hald ě vybuoval lyža řský vlek pro p řilákání turistů na toto zdevastované území. Vlek však v 90. letech ukon čil svou ěinnost. Písek z odkališ ť se využíval na maltu a na zdivo, i když to bylo ve ěmi rizikové. Písek obsahoval arsenový koncentrát, který byl radioaktivní. Koncen trát se až do 1995 nacházel ve vymezeném prostoru p řed bývalou úpravnou u jámy Otto a hrozilo riziko ko ntaminace podzemníchvod.Jeholikvidacizajistilbývalýstát nípodnikRudnédolyP říbram.

Dalšími ložisky menšího významu byla Rájec (Nancy) a Jelení. Ob ě ložiska se nacházela vblízkosti m ěsta P řebuz. Na ložisku Rájec se v16. století nacházela r ýžoviš ťe vúdolíRájeckéhopotoka.Vtomtoúzemíjerudnážíl aobsahujícíželeznourudup řecházející doN ěmecka.

Během20.stoletíse vKrušnýchhorách t ěžilai **MĚĎ** vTisovéuKraslic.Ložisko Tisová se nachází severn ě od m ěsta Kraslice. Zrudn ění se vyskytovalo vn ěkolika stratiformních polohách, které se táhnou od jižního konce obce Bublava p řes Tisovou a Zelenou horu ksevernímu okraji m ěsta Kraslice. Úvodním dílem revíru byla jáma Helena . Počátek hornické ěinnosti jenatomtoložisku podle prvních dochované chzprávdatován do 13. století. Nejv ětšího rozkv ětu dosáhl revír v15. a 16. století. Vtétodob ě byly otev řeny nejen doly na m ěď, ale i na st říbro, zlato a olovo. Na počátku 18. století dochází ke krátkodobému oživení, ale se zvyšováním náklad ůna odvodn ění pokračuje úpadek a v roce 1826 dochází kuzav ření všech dol ů.Kon číjednafázehornické ěinnostinaKraslicku.Vroce 1902 bylo zahájeno hloubení jámy Helena (150 m) a intenzivní hornická ěinnost trvala do

roku 1907. O rok později byla těžba zastavena, v roce 1913 došlo k definitivnímu opuštění revíru. Zájem o opětovné otevření ložiska nastává až v roce 1950, a o rok později byl zahájen vrtný průzkum za účelem zjištění rozsahu celé ložiskové oblasti. Těžební práce na ložisku byly zahájeny v roce 1957 a ukončeny v listopadu 1973. Průzkum pokračoval až do roku 1987, kdy byl ukončen výpočet zásob. Těžba na ložisku již obnovena nebyla neboť by si vyžádala vysoké ekonomické náklady (výstavba nové úpravny). V době ukončení průzkumu nebyla známa žádná technologie pro úpravu těžné rudniny obsahující mangan, kobalt, stříbro a zlato (Fejlková, 1980).

6.3 Těžba revíru Sokolovské pánve

Oblast Sokolovské pánve je tektonická sníženina protažená ve směru JZ-SV. Je tvořena oligocenním a starosedelským souvrstvím, v podloží se vyskytuje krušnohorské krystalikum a variské magmatity. Pánev je omezena zlomovými svahy a je vyplněna erozně denudačním reliéfem, který byl rozčleněn tektonickými pohyby ker. Je to oblast s bohatými zásobami hnědého uhlí. Celou pánev protéká řeka Ohře.

O uhlí v sokolovském regionu, nikoli však o jeho těžbě, se poprvé zmiňuje v 16. století Georgius Agricola (Agricola, 1545). Až v roce 1642 se v Hornoslavkovské kronice zmiňuje o počáteční těžbě hnědého uhlí v hlubinném dole nedaleko Lokte. Těžba se začala pomalu rozvíjet, což dokazuje i fakt, že o 8 let později už byly evidovány další doly v obcích Loučka a Nové Sedlo. V okolí Lokte existovalo 36 hlubinných dolů.

V 19. století začal vznikat první těžbařská družstva složená ze 6 těžařů, kdy nejvyšší podíl těžby měl rod Nosticů, kterým toto území podsvj vládou. Po otevření železnice mezi Chebem a Chomutovem (1872) se zvedla těžba uhlí na 588740 tun, což je proti roku 1860 více jak pětina sobek (1860 – 102625 tun). Dříve se uhlí zpracovávalo v tzv. minerálních závodech, které patřily rodu Starcků (konkrétně Johann David Eldervon Starck, se kterým je spojen rozvoj těžby). Kromě běžné těžby řízení uhlí se v závodech zpracovávaly i neodbytné mury (prach) v 10 briketárnách. Uhlí se v nich sušilo, získával se zejména hnědohelný koks, benzín a nebmontánní vosk. Málková litní uhlí se spalovalo v zdejších elektrárnách zbylé šlo na export. Po druhé světové válce začalo docházet k postupnému přechodu z hlubinného dobývání ke efektivnějšímu povrchovému dolování. K roku 1945 bylo zaregistrováno 24 hlubinných dolů a 14 povrchových lomů, tyto doly spadaly pod Československé doly v Praze. Většinový podíl na těžbě měly Dolové a průmyslové závody, které byly sjednoceny v důsledku poválečného znárodnění pod názvem Falknovské

hnědouhelnédolyabriketárny(poslézeHnědouhelnédolyabriketárnySokolov,vroce1948 došlonapřejmenováníFalknovanaSokolov).Od50.let20.stoletívzniklypouzepovrchové lomy, protože měly větší význam v oblasti těžby a o to více byla nízká cena pŕírodní krajina. Posledním hlubinným dolem byl důl Marie u Královského Poříčí, který fungovala až doroku 1991.

Od 90. let 20. století se těžba soustředila do 3 státních podniků, které se sjednotily pod Sokolovskou uhelnou, a. s. (po ukončení privatizace v roce 2004 Sokolovská uhelná, právní nástupce, a. s.). Sokolovská uhelná (dále SU AS) je dynamická organizace, která průměrně těží 10 mil. tun hnědého uhlí za rok. Přes 6 mil. tun prodává a zbytek využívá ve svých závodech elektrárnách (kombinát Vřesová, tŕídírna Tisová).

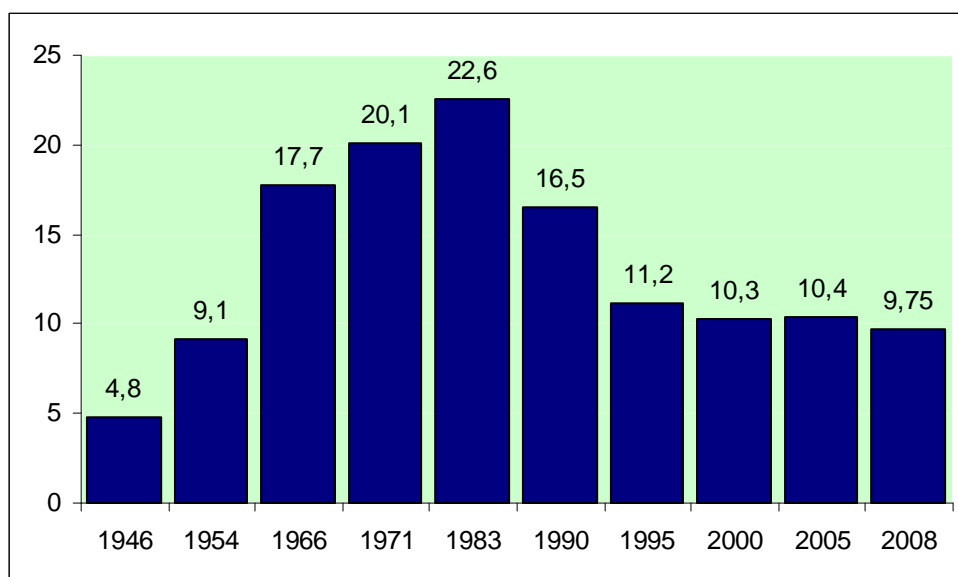
Postupně během 90. let 20. století zanikaly povrchové lomy a hlubinné doly, poslední hlubinný důl Marie ukončil svoji činnost v roce 1991. Zlomů v blízkosti Sokolova první skončil lom Michal (jihovýchodně od Sokolova) v roce 1995, přičemž těžba zde trvala „pouhých“ 15 let. Dnes je lom zatopen a slouží k rekreační činnosti, kolem vodní nádrže vede cyklostezka. V místě bývalého lomu Silvestr se nachází areál golfového hřiště a elektrárna Tisová se svým odkalištěm, lom ukončil těžbu v roce 1987. Dosud posledním lomem zanikl v roce 2000, jedná se o lom Medard-Libík. Na jeho území se erozí prostírá také vodní nádrž, která má být dokončena v roce 2010. V současnosti se realizuje těžba ve dvou povrchových lomech – Jiří, Družba.

Velkolom Jiří

Základní činnost divize spočívá v lomovém dobývání a prvotní úpravě hnědého uhlí z nejmladší hnědouhelné sloje v Sokolovském revíru. Zdejší uhlí má nízký obsah síry – pod 1%. Roční těžba se pohybuje v rozmezí 7,5–8 mil. tun uhlí, přičemž odhadovaná životnost lomu je předpokládána do roku 2027. Toto uhlí se dodává k zpracování do kombinátu Vřesová a tŕídírny Tisová. V současnosti lom zasahuje do oblasti bývalého hlubinného dolu Marie.

Velkolom Družba

Její základní činnost je stejná jako u divize Jiří a i uhlí je podobného složení s nízkým obsahem síry. Lom Družba je podstatně menší než Jiří a ročně setužit 2,2–2,5 mil. tun uhlí. Lom se nachází v dobývacím prostoru nové Sedlo a jeho životnost je předpokládána do roku 2047. Vytěžené uhlí je určeno pro export a je dopravováno po železnici, která vede přímo z divize.

Obr.11.: Vývoj těžby hnědého uhlí v miliónech tun v letech 1946–2008
(Sokolovská uhelná, a.s.)

Zdroj: Statistické ročníky SUAS

Po konci 2. světové války docházelo k vzrůstu těžby hnědého uhlí v Sokolovské pánvi. Když roku 1983 začala těžba hnědého uhlí na svého vrcholu a odté doby klesá. Pokles je způsoben vyčerpáním některých ložisek a útlumovým programem (územní limit těžby), kdy většina ložisek ukončila svou činnost. Od roku 1995 se těží v této oblasti průměrně 10 mil. tun uhlí ročně. Přičemž většinový podíl na těžbě má velkolom Jiří situovaný v západní části těžební oblasti. Průměrná těžba 10 mil. tun je dána i dlouhodobými studiemi a plány Sokolovské uhelné, a.s.

Obr. 12.: Letecký snímek na Sokolov a jeho okolí (obava velkolomy)

Zdroj: <http://www.mapy.cz,upraveno v Arcview 3.3>

Jak je vidět na obrázku velkolomy Jiří a Družba jsou téměř spojené, v současné době se domlouvají na úseku, který je dělí. Je možné, že v budoucnosti dojde k jejich propojení, i když podle předpokladů má velkoloma Družba dovytěžit své zásoby až o dvacet let než velkoloma Jiří. Vzhledem k rozsahu jednotlivých velkolomů, jsou jednotlivé divize povinny vytěžená místa ihned zasypávat, a proto vznikají větší výsypky.

7. DOPADY TĚŽBY NA REGION SOKOLOVSKA

Dopady těžby na území pozorovat v environmentální a prostorové oblasti. Znamřejší jsou dopady environmentální jelikož se o nich mnohem více mluví ve spojení s těžbou a špatným životním prostředím.

7.1 Enviromentálnídopady

7.1.1 Vliv hlubinného dobývání nerostů

Území Sokolovského území představovalo po celou historickou dobu významný zdroj nerostů, a to jak rudních, tak uhlí a radioaktivních surovin. Jejich těžba, s rozkvětem v 16. století (rudy) a dále pak přibližně od poloviny 19. století (uhlí) a 60-tých let (radioaktivních surovin) byla prováděna především hlubinným způsobem, a to se bouřilo nejen ekonomicky, rozkvět horních částí celé oblasti, ale i řadu negativních dopadů na krajinu. Jedním z nich jsou projevy hlubinného dobývání na povrch. V Krušných horách a Slavkovském lese se nacházejí četné pozůstatky po těžbě rud a radioaktivních surovin. Rovněž hlubinnou těžbou uhlí byla narušena prakticky celá oblast Sokolovské pánve.

Vlivem deformací terénu mohou být poškozeny povrchové objekty. Podle kategorizace poddolovaných ploch, která byla provedena dle nařízení z registru poddolovaných území, který vydalo Ministerstvo životního prostředí ČR, prostřednictvím Geofondu ČR, podle kterého byla poddolovaná území rozdělena podle těchto kritérií:

1) podle velikosti:

a) poddolovaná území menšího rozsahu - území o malém plošném rozsahu, nebo území, o kterém se zachovaly pouze neúplné informace - nelze přesně určit polohu a rozsah, popřípadě o území, ve kterých může hlubinné dobývání působit nepatrný vliv na povrch.

b) poddolovaná území většího rozsahu: - území, ve kterých jsou buď rozsáhlé poddolované plochy, nebo jednotlivá díla menšího rozsahu, jejichž rozmístění je v daném území nepravidelné.

2) podle vlivu dobývání na povrch:

a) poddolovaná území s pravděpodobností vzniku propadlin - území, ve kterých se vyskytují nezajištěná ústí štol nebo vislých důlních děl, popřípadě hrozí nebezpečí do datých zvalů starých dobývek.

b) poddolovaná území s malou pravděpodobností vzniku propadlin - jedná se pravděpodobně o konsolidovaná území, neboť nebyla zjištěna existence nebo byla zjištěna

c) území s haldami a propadlinami menšího rozsahu o vřemě v terénu - do této kategorie jsou zahrnuté pozůstatky po těžbě rud (haldy, odvaly, propadliny ústí štol, vislých důlních děl atd.)

d) území s haldami a propadlinami menšího rozsahu v terénu o vřemě:

jde o území s výskytem menších hald, odvalů a propadlin. Vlivy hornické činnosti jsou do dnešních dob řádně napraveny a byly v terénu o vřemě řešeny

Obr.13.:Letecký snímek Sokolovska

Zdroj: <http://mapy.cz>; vlastní úprava

Těžba hnědého uhlí na krajinu má velký ekologický dopad. Na Sokolovsku byla hornická činnost prováděna více než 200 let a pro region měla kladné i záporné stránky. Na jedné straně přispěla ke značnému rozvoji průmyslu ekonomiky a na druhé straně znamená velký zásah do krajiny, do základních složek přírodního systému. Dopady povrchové těžby na krajinu a životní prostředí znamenají destrukci základních složek přírodního systému krajiny. Zaniklo mnoho obcí, zmařenily se síť silnic a cest, zanikla řada vodních ploch a zmařenily se směry některých menších vodních toků. Těžba uhlí a jeho zpracování na ušlechtilé formy energie provázely negativní vlivy na životní prostředí.

Krajina je deformována těžbou uhlí a zpracovatelská část zatěžuje životní prostředí emisemi znečišťujících látek vypouštěných do ovzduší a do vody. V oblasti ochrany ovzduší byla realizována řada ekologických staveb a opatření, které významně snížily množství emisí znečišťujících látek do ovzduší a do vody. Nejvýznamnější ekologická stavba na teplárně – odsíření kouřových plynů metodou mokré vápencové výpírky.

Pro oživení je důležitá její rekultivace. V sokolovském revíru jsou prováděny rekultivace lesnické, zemědělské, vodní a ostatní. Základem je rekultivace technická, kdy jsou

prováděny práce na úpravě terénu vytvarováním ploch spožadovanými sklony, o dvodnění pomocí otevřených příkopů, u vodních nádrží těsnění dna a výstavba nových hospodářnic – cest, které slouží pro přepravu techniky a závoz potřebovaného materiálu..

V rámci rekultivací jsou vytvářeny podmínky pro rekreaci a využití člověkem v krajině. V roce 1995 byla vybudována tzv. „Ježkova“ naučná cesta, kde je možné se mimo jiné seznámit s příklady přirozených i uměle vytvořených biotopů s jejich funkcí při úpravě vodních toků a výsypky.

V rámci hydričké rekultivace byla a jsou budovány nové vodní nádrže a jedná se o jezero Michal, o rozloze 29 ha, které je zatím největší rekreační nádrž v blízkosti Sokolova a byla vybudována v roce 2002 a rekreační provoz byl zde zahájen v roce 2004. Objem nádrže je 800 tis. m³ s maximální hloubkou 5,6 m a průměrnou 2,85 m. Na severních svazích nádrže byly vybudovány sportovní rekreační areály.

Obr.14.: Vodní nádrž Michal

Zdroj: <http://www.karlovy-vary.cz/images/foto/sokolov-michal01.jpg>

Jakákoliv těžba nerostných surovin přináší negativní dopady na životní prostředí, ale rovněž i vytváří příležitost pro studium přírodních procesů. Příkladem je přítomnost mnoha druhů, které jsou doposud všeobecně považovány za ukazatele nenarušených přírodních stanovišť. Z tohoto pohledu lze považovat povrchovou těžbu uhlí za rozsáhlý krajinný experiment, který přináší i mnoho vědeckých poznatků, jinak nedosažitelných. Tento aplikovaný výzkum vzbudil během let zájem dalších badatelů, kteří řeší navazující otázky a můžou přispět k zlepšení řady dalších oborů, které se těžbou nerostů přímo nesouvisí.

7.2 Prostorové dopady

Již pro začátek je důležité uvést, že okres Sokolov se nacházel až do konce 2. světové války v oblasti Sudet. Tudíž byla spousta sídel obydlena Němci. Celý okres mohl být podstatně rozdělen na tři části, s odlišným vývojem sídelní struktury, i když obě části mají společný konec a zánik jednotlivých obcí.

7.2.1 Oblast Slavkovské holeše

Toto území je důležité hlavně z hlediska těžby nerostných surovin jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách. Vzhledem ke vzniku vojenského prostoru v této oblasti, zaniklo řada vesnic, které byly odstředověky známé díky těžbě cínu (např. m.č. Čistá). Vojenský újezd Prameny byl zřízen v roce 1946, kdy se začaly odkupovat katastry jednotlivých obcí spadajících do vojenského prostoru.

Od konce 40. let 20. století nastal střet zájmů mezi armádou a Jáchymovskými uranovými doly. Vojenský prostor byl přenesen do Doupských hor, kde se nachází dodnes. I přes zrušení vojenského prostoru zde nevznikly žádná nová sídla až na výjimky, kdy namísto starých obcí byly vybudovány „socialistické“ obce.

Nejdůležitější z nich jsou Čistá a Zničená, přičemž Čistá byla zničená, Zničená byla zinscenována v dokumentu Boj o osadu. M.č. Čistá bylo v 16. století povýšeno na královské horní město díky těžbě cínu. V okolí města byla i ložiska uranové rudy. Na kraji Vojenského újezdu se nacházela obec Hrušková, která nebyla úplně zničená. Na jejím kraji byla vybudována obytná provozy. V dnešní době tato obec zažívá návrat obyvatel podobně jako v chatách. Podobně jako v Třídolích.

Ve Slavkovské lese se nacházeli i menší lázně Louka, o jejich existenci v území najít stále ještě řetelné základy u prostředlouky. Stejný osud potkal obce Rovná a Nová Ves, jejich původní zástavba byla zcela zničená a na místě toho byla vystavena nová paneláková obec. Do obce Bošovice byl povolen vstup pouze na propustku, jelikož zde probíhala těžba uranu v 50. letech. Po ukončení těžby už se obec nepodařilo osídlit, jelikož zde nebyly vhodné podmínky pro život. Podobný osud potkali obce Křepulevka a Křepulevka, které byly vybudovány z těžby a těžby byly domy rozebrány a nastavební materiál.

7.2.2 Sokolovská pánev

Sokolovská pánev byla až do počátku těžby v 19. století zemědělskou oblastí. Od 19. století se její charakter změnil na hospodářský kvůli těžbě hnědého uhlí. Po roce 1945 nastala nová hospodářská politika a táhla jediný cíl: „Vytěžit co nejvíce bez ohledu na okolí. Hlubinná těžba byla nahrazena povrchovou a stím byl spojen i zánik obcí v místech dnešních povrchových lomů a výsypek. Krajina se začala pomalu měnit v tzv. měsíční krajinu. V roce 1946 byly dokonce úvahy o zničení samotného Sokolova, jelikož pod jeho historickým jádrem vede bohatá uhelná sloj. Nakonec však zúvah sešlo. Všechny stopy po osídlení byly zničeny během hloubení povrchových lomů.

Na území dnešní obce Tisová se nachází tepelná elektrárna stejně jako na území obce Vřesová. Celou obec Vřesová tvoří kromě elektrárny 4 panelové domy. Obce Bukovany a Habartov byly celé zničeny a na jejich místě vznikla nová výstavba. V případě Habartova byla obec posunuta, aby nezasahovala do lomu Dukla. Zkázu obce Vítkov přinesla těžba hnědého uhlí v jeho blízkosti, přestože zde byl kamenolom na žulu. Kvůli lomu Michal bylo upraveno i koryto Lobežského potoka.

7.2.3 Krušné hory

Na konci 2. světové války bylo vystěhováno německé obyvatelstvo a sním i krušnohorské nářečí a zvyky zdejší oblasti. Od roku 1951 bylo zbudováno hraniční pásmo. Vstup byl povolen pouze na propustku a s doprovodem příslušníka hraniční stráže. To mělo za následek dovyklidnění oblasti, i přes zdejší průmyslový charakter (sklářské hutě, textilní průmysl - rukavice, perleťové knoflíky, paličkování; těžba nerostných surovin - cín, uran, železná ruda).

Celkově na území okresu Sokolov zaniklo 61 obcí a to v důsledku těžby nerostných surovin, vzniku vojenského prostoru Prameny, či vystěhování německých obyvatel. Spolu s odchodem německých obyvatel zaniklo zdejší krušnohorské nářečí a tradice. I přes velké snahy o znovuosídlení zaniklých obcí, se jejich většina nepodařilo znovu osídlit. Důvodem byly špatné podmínky pro život, ať se již jednalo o pracovní možnosti a kvalitu života.

Osídlení vzájemné oblasti ovlivnila tzv. středisková sídelní soustava. Díky jejímu uplatňování došlo k vyklidnění venkovského prostoru a zničení venkovských sídel. Většina obyvatel se soustřeďovala do větších měst, kvůli pracovním příležitostem a centrem pracovních příležitostí se stala Sokolovská pánev. V Sokolovské pánvi je velká urbanizace

oproti tomu horské oblasti slouží především rekreačním a chatářským účelům a tudíž jsou velmi řídké osídlené. V 70. letech 20. století začala výstavba panelových sídlišť a tím se i rozrůstaly samotné obce. Po roce 1989 se začaly jednotlivé obce osamostatňovat díky prosazování územní samosprávy. V minulosti byla některá významnější než samotný Sokolov. Jednalo se hlavně o město Loket, které bylo na počátku 20. století okresním městem. Vzhledem k jeho umístění v údolí řeky Ohře nemělo potenciál pro svůj růst a zajištění pracovních míst a služeb pro další občany, a tak se hlavním městem okresu stal Sokolov (doručen 1948 Falknov).

8. ZÁVĚR

Okres Sokolov se nachází v západní části České republiky v oblasti tektonických pánví, které obsahují ložiska hnědého uhlí. V blízkosti okresu se nachází velká Severočeská hnědohelná pánev. Těžba hnědého uhlíje v oblasti Sokolovské pánve známá již z několika staletí. Největší rozkvet nastal v 19. století s rozšířením železnice a těžba je spojována s rodinou Starců. V dalších částech okresu se těžily rudné suroviny (cín, mangan, wolfram) a uran (oblast Horního Slavkova).

Cestovní ruch zde není tak vysoký jako v okolních kresech, alespoň se snaží vytvářet v místech bývalé těžby nové turistické atrakce. Nejčastěji se jedná o vodní nádrže se sportovním využitím. Kromě rekultivovaných území jsou zde i oblasti, které ještě nebyly poničeny antropogenní činností. Jedná se hlavně o vrcholové části Krušných hor a Slavkovského hory.

Vzhledem k vysoké těžbě hnědého uhlí patří okres do sekundární sféry, jelikož většina obyvatel pracuje v průmyslové výrobě. V porovnání s republikovým průměrem je v okrese ekologická úroveň nižší než v průměrné zemědělnosti. Horší je to ovšem se vzdělaností strukturou. Nejvíce obyvatel má vystudovanou střední školu zakončenou bez maturity. Do budoucna se plánují změny ve vzdělanosti struktury, mělo by k tomu dopomoci otevření vysoké školy technické zaměřené na Sokolov.

Během 20. století nastaly na území zásadní změny. Po II. světové válce museli odejít němečtí obyvatelé z pohraničí. Toto byl jeden z důvodů zániku některých sídel. Došlo i k celkovému snížení počtu obyvatel na území okresu. Během socialistického režimu doházelo k střediskové výstavbě, kdy většina služeb byla soustředěna do větších měst. V dnešní době se na území okresu nacházejí 3 střediska, ORP Sokolov, ORP Kraslice a POÚ Chodov.

Spolu s těžbou nerostných surovin jsou spojeny i environmentální dopady na okolní krajinu. Protonamnohavý sypkách uzavřených lomů dochází k rekultivacím. Nejčastější rekultivací je hydrická, která je viditelná například v kladech vodních nádrží Michal, Boden, Medard-Libík. Vodní nádrž Medard-Libík je teprve v fázi apouštění vody a má být nejvíce hydrická rekultivace na území okresu. Dalšími používanými rekultivacemi jsou zemědělská a lesnická. Namnohavý sypkách vznikají unikátní biotopy, a proto zde můžeme najít i několik naučných stezek.

SUMMARY

Subject of this bachelor is a history and contemporary stay of mining of raw materials in the Sokolov region. Sokolov is situated in west part of Czech republic. In the Sokolov district located 3 orographic units, Slavkovský les, Krušné hory, Sokolovská pánev. This is the territory since the Middle Ages associated with mineral extraction. The first extraction of ores (uranium, tin, copper, tungsten), Slavkovský les, a few years later, Krušné hory. In the Sokolov pánev coal has begun to appear in the 19th century, but the first mention of 15th century.

Interest in the territory are the corners, which have not yet been properly investigated and acted on the view as untouched by anthropogenic activity. While the district remains after the extraction of mineral resources, we can also include a number of protected areas. Such as the already mentioned Slavkovský les (CHKO), then NPP Jan Svatoš, Přebuzská moorland, Basalt organin Rotava, etc.

Together with the extraction of mineral resources and associated environmental impacts on the surrounding landscape. Therefore, in many výsypkách and closed quarries are rekultiváciu. The most common is water reclamation, which is illustrated by the examples of water tank Michal, Boden, Medard-Libík. Reservoir Medard-Libík is still at the stage of impregnation of water and it should be the largest water reclamation in the territory of the district. Other used as reclamation of Agriculture and Forestry. In many výsypkách generates unique habitats, and therefore you can find several nature trails.

KLÍČOVÁSLOVA

Sokolovsko = území okresu Sokolov

Transformace pr ůmyslu = poroce 1989 došlo ke změně hospodářské politiky a postupnému útlumu veškeré těžby. Rudysena území republiky netěží od roku 1994 (Zlatohorský revír)

Ložisko = místo, kde se nachází velká koncentrace rudy v horninové složení a je těžitelná na ekonomicky výhodné úrovni

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

1. Jiskra, J.: Z historie uhelných lomů. SUAS, 1997
2. Jiskra, J. : Johann David Adler von Strack. Krajská knihovna a muzeum Sokolov, Sokolov, 2005
3. Beran, P. : Horní Slavkov a hornictví. Městský úřad Horní Slavkov, Horní Slavkov, 2000.
4. Prokop, V. I.: Kapitoly z dějin Sokolovska. Okresní muzeum Sokolov, 1994.
5. Beran, Suček, Tomášek: Ukončení těžby a úpravy cíno-wolframových rud na závodě Stanum. Rudné doly Příbrams. p. kladnu 1991, Okresní muzeum Sokolov, Sokolov, 1996
6. Jiskra, J. : Odvodňování dolů dle dědičnými štolami s ohledem na horní práva na Sokolovsku i jinde. Historia, Sokolov, 1996
7. Jiskra, J. : Z historie uhelného hornictví na Sokolovsku, Chebsku a Karlovarsku. Sokolov, 1993
8. Jiskra, J. : Briketování, sušení uhlí a extrakce močnatanního vosku na Sokolovsku. Sokolov, 1994
9. Frauz, Popperl, Příkryl, Štrudl.: Tvorba nové krajiny na Sokolovsku. SUAS, Sokolov, 2007
10. Studený, J.: Sokolovsko. Okresní národní výbor v Sokolově, Praha, 1985
11. Beran, P. : Sokolovsko nejen vzpomínky. Okresní muzeum a knihovna Sokolov, Sokolov, 1999
12. Zvláštní režim plánované obnovy a kultivace na období 2008-10. Most, 2008
13. Štýs, Helešicová: Proměny šesti krajin. Praha, 1992
14. Bohuslav, M.: Manipulační řada harmonogram. SUAS, 2008 (lom Jiří)
15. Prokop, V. I.: Sokolov z dějin města a jeho škol. Sokolov, 1994
16. Dimitrovskij, K.: Tvorba nové krajiny na Sokolovsku. Praha, 2001
17. Beranová-Vaicová, R. : Zaniklé obce na Sokolovsku. Krajské muzeum Sokolov, Sokolov, 2005
18. Beran, P.: Nerosty cíno-wolframových chlozisek Slavkovské holeše. Okresní muzeum a knihovna Sokolov, Sokolov, 1999
19. Rojík, P. : Historie cínového hornictví v západním Krušnohoří. Okresní muzeum a knihovna Sokolov, Sokolov, 2000

20. Tomíček, R.: Těžba uranu v Horním Slavkově. Okresní muzeum Sokolov, Sokolov, 2000.
21. Ivánci a kol.: Průvodce geologickou a hornickou částí exkurze konané v rámci 1. konference o hornické minulosti a budoucnosti regionu Slavkovské holeše. 1996
22. Frouz, J.: Návrat přírody do krajiny po znečištění těžbou uhlí, SUAS, Sokolov, 1999.
23. Beran a kol.: Královské horní město Horní Slavkov. Horní Slavkov a okresní muzeum Sokolov, 2001
24. Nadace Georgia Agricolu: Sborník přednášek a materiálů k 1. konferenci o hornické minulosti a budoucnosti regionu Slavkovské holeše, Horní Slavkov, 1996.
25. Smolová, I.: Těžba nerostných surovin na území ČR a její geografické aspekty. UP v Olomouci, Olomouc, 2008.

Mapy

Quitt, E.: Mapa klimatických oblastí ČSR 1:500000, GGÚ, Brno 1975k

Internetové zdroje

1. Český statistický úřad [online]. 2008 [cit. 2009-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz>>.
2. Informační portál ministerstva práce a sociálních věcí [online]. 2008 [cit. 2009-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz>>.
3. Mapy.cz [online]. 2008 [cit. 2009-04-15].
4. Městský úřad Sokolov [online]. 2008 [cit. 2009-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.sokolov.cz/scripts/detail.php?pgid=113z>>.
5. Sokolovská uhlerná, právní nástupce a.s. [online]. 2008 [cit. 2009-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.suas.cz>>.
6. Informační katalog HOPPENSTEDT BONNIER Information. [online]. 2008 [cit. 2009-04-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.hbi.cz>>.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha č.1.: Tabulka Vývoj počtu obyvatel v letech 1869-2005

Příloha č.2.: Čísla obcí pro kartogramy

Příloha č.3.: Index stáří v roce 2001

Příloha č.4.: Index hospodářské závislosti II. v roce 2001

Příloha č.5.: Index hospodářské zatíženosti v roce 2001

Příloha č.6.: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo v roce 2001

Příloha č.7.: Bývalý lom Silvestr

Dostupné z: http://www.golf-sokolov.cz/index.php?cislo_strana=30&galerie=4

Příloha č.8.: Golfové hřiště (současný pohled na bývalý lom Silvestr)

Dostupné z: http://www.golf-sokolov.cz/index.php?cislo_strana=30&galerie=2

Příloha č.9.: Velkolom Družba

Dostupné z: <http://suas.cz/page/show/slug/suas-v-obrazech>

Příloha č.10.: Velkolom Jiří

Dostupné z: <http://suas.cz/page/show?slug=divize-jiri>

Příloha č.11.: Pohled na oba velkolomy

Dostupné z: leteckého snímkuování Sokolovska v roce 2008, MÚ Sokolov

Příloha č.12.: Hexion Speciality Chemicals

Dostupné z: leteckého snímkuování Sokolovska v roce 2008, MÚ Sokolov

Příloha č.13.: Pohled na bývalou říční Přebuz spolu s oděží zvanou haldou, 2009

Zdroj: Fejlková

Příloha č.14.: Město Čistá (bývalé centrum)

Dostupné z: <http://slavkovskyles.web.cz/pages/litrbachy.html>

Příloha č.15.: Současný pohled na město Čistá

Zdroj: Fejlková, 2007

Příloha č.16.: Zaniklá obec Jelení, v popředí základy domu avdáliposlední domky

Zdroj: Fejlková, 2009

Příloha č.1.

ROK	OKR.SOKOLOV	Bi	KVKKRAJ	Bi	ČR	Bi
1869	89483	100%	322550	100%	765463	100%
1880	97843	108,94%	358067	111,01%	8223227	108,69%
1890	108134	120,84%	380103	117,84%	8666456	114,55%
1900	127488	142,47%	431667	133,83%	9374028	123,91%
1910	141448	158,07%	478014	148,20%	10076727	133,19%
1921	136452	152,49%	457413	141,81%	10009480	132,30%
1930	145847	162,99%	502176	155,69%	10674240	141,09%
1950	66695	74,53%	244112	75,68%	8896086	117,59%
1961	79210	88,52%	278879	86,46%	9571531	126,52%
1970	90289	100,90%	298110	92,42%	9807696	129,64%
1980	95444	106,66%	311995	96,73%	10291927	136,04%
1991	92623	103,51%	301985	93,62%	10302215	136,17%
2001	93607	104,61%	304343	94,36%	10280060	135,22%

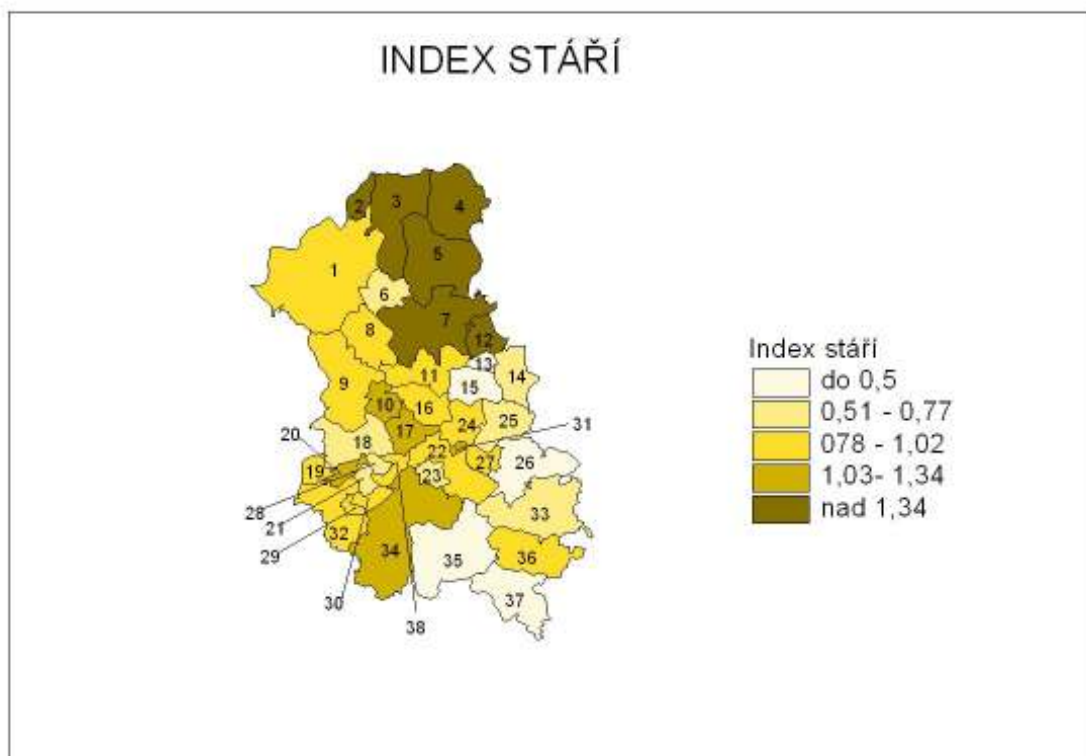
Zdroj:Historickýlexikonobcí

Pozn.:Bi=bazickýindex

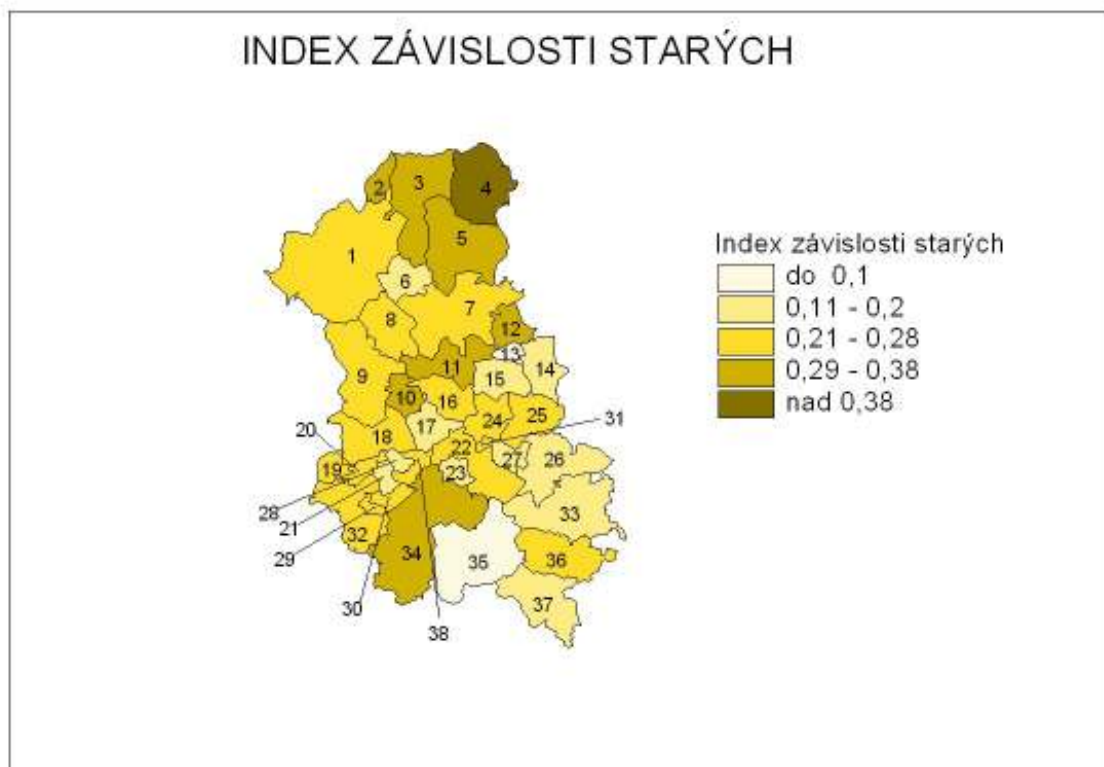
Příloha2.

Číslo kartogramu	Obec
1	Kraslice
2	Bublava
3	Stříbrná
4	Přebuz
5	Šindelová
6	Rotava
7	Jindřichovice
8	Oloví
9	Krajková
10	Josefov
11	Dolní Nivy
12	Tatrovice
13	Vřesová
14	Chodov
15	Vintířov
16	Lomnice
17	Svatava
18	Habartov
19	Kaceřov
20	Chlum Sv. Máří
21	Dasnice
22	Sokolov
23	Dolní Rychnov
24	Královské Poříčí
25	Nové Sedlo
26	Loket
27	Staré Sedlo
28	Bukovany
29	Libavské Údolí
30	Šabina
31	Těšovice
32	Kynšperk nad Ohří
33	Horní Slavkov
34	Březová
35	Rovná
36	Krásno
37	Nová Ves
38	Citice

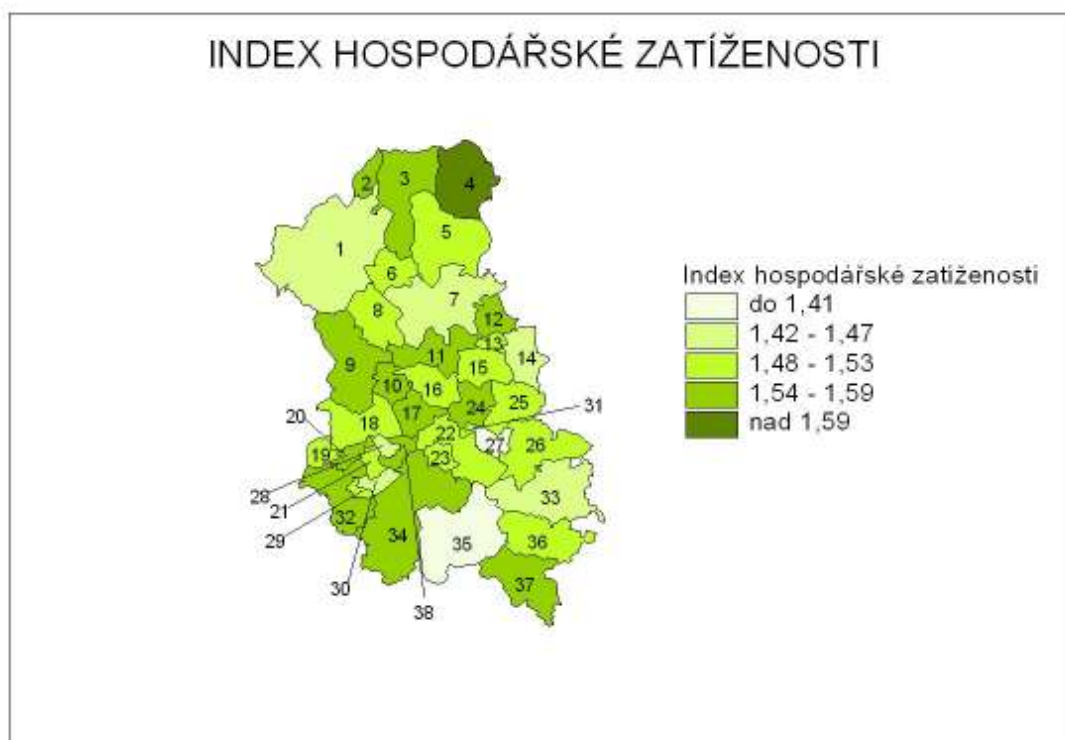
Příloha č.3

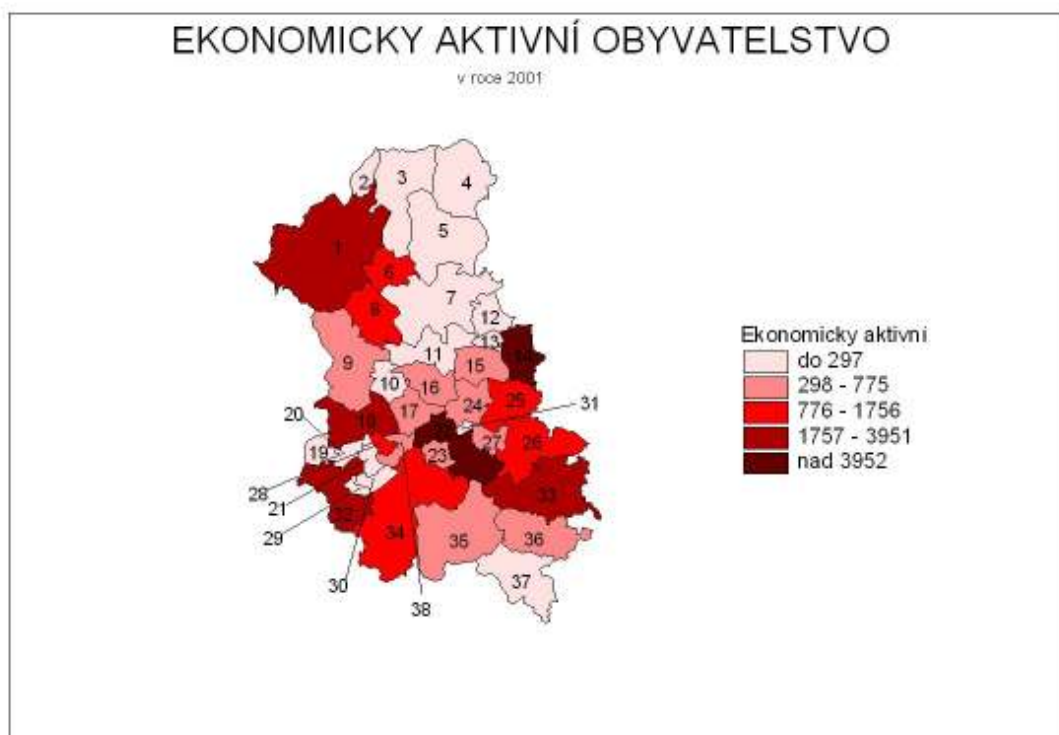
Příloha č.4

Příloha č.5

Příloha č.6

Příloha č.7

Příloha č.8

Příloha č.9

Příloha č.10

Příloha č.11

Příloha č.12

Příloha č.13

Příloha č.14

Příloha č.15

Příloha č.16

